

Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland

# Statusrapport 6

03.12.2024





**bärkraft.ax**

**Statusrapport 6 för Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland**

Utgiven 3 december 2024

Statusrapport 6 är framtagen inom ramen för nätverket bärkraft.ax och är fastställd av utvecklings- och hållbarhetsrådet

Formgivning: Hållbarhetslotsarna i nätverket bärkraft.ax, Sofia Enholm och Elise Åkerblom

Redaktion: Beredningsgruppen inom arbetsgruppen för koordinering och rapportering (KORA)

Omslagsillustration: Amanda Valkonen

**Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland** manifesterades 2016 och en andra upplaga publicerades 2023. Genomförandet av agendan följs upp med regelbundna statusrapporter. De tidigare statusrapporterna har utkommit enligt följande:

Statusrapport 1 – 2017

Statusrapport 2 – 2018

Statusrapport 3 – 2019

Statusrapport 4 - 2020

Statusrapport 5 - 2022

# Innehåll

Utvecklings och hållbarhetsrådet har ordet.....	8
Lagtingets gruppleदारforum: Vi har det politiska ansvaret för hållbarhetsarbetet.....	10
Jonas lilla indikatorskola.....	12
Nulägesanalys i förhållande till de sju strategiska utvecklingsmålen.....	14
Analysbeskrivning.....	14
Teckenförklaring.....	14
<b>1. Välmående människor vars inneboende resurser växer.....</b>	<b>15</b>
1.1 Alla har tillgång till det som för var och en bidrar till fysisk och psykisk hälsa, meningsfullhet och goda relationer. God och jämlik vård och omsorg är garanterad för alla. Tillgången till det som inte främjar fysisk och psykisk hälsa begränsas.....	15
1.2 Genom hela livet har alla tillgång till kvalitativ utbildning, konst, kultur och andra bildningsformer som främjar var och ens och allas vårt gemensamma blomstrande.....	15
1.3 Alla ungdomar och vuxna har sysselsättning i form av studier, arbete eller annan syssla.....	16
1.4 Alla barn, ungdomar och vuxna tar efter förmåga ansvar. Beroende på ålder och förmågor sker detta bland annat genom att vi tar hand om vårt välbefinnande och konsumerar måttfullt. Vi hjälps åt att spegla och bekräfta egenskaper som förnöjsamhet och lyhördhet.....	16
<b>2. Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället.....</b>	<b>18</b>
2.1 Diskriminering och korruption förekommer inte.....	18
2.2 Alla tar ansvar för att avskaffa alla former av fysiskt, sexuellt och verbalt våld, särskilt i nära relationer.....	18
2.3 Ingen lever i en ekonomiskt utsatt position och de ekonomiska klyftorna minskar. Alla har ett hem som skänker glädje och ro.....	19
2.4 Likvärdigt arbete ersätts med lika lön. Jämn fördelning av det oavlönade hem- och omsorgsarbetet.....	20
2.5 Åland är barn- och äldrevänligt och personer med funktionsnedsättning upplever trygghet, frihet och tillgänglighet.....	20
2.6 Jämställdhet och jämlikhet har uppnåtts. Kvinnor, män och inflyttade är representerade i beslutande organ.....	21
2.7 Beslutsfattandet är deltagandebaserat. Förtroendet för samhällsinstitutioner respektive valdeltagandet är högt. Ålands invånare, förenings- och näringsliv samt myndigheter är delaktiga i att utforma samhället. Barn hörs i frågor som rör dem.....	22
2.8 Kultur, idrott och andra föreningsaktiviteter förenar människor och skapar delaktighet.....	23
<b>3. God vattenkvalitet.....</b>	<b>24</b>
3.1 Alla på Åland har kunskap om och tar ansvar för att åländska vatten uppnår god kvalitet.....	25
3.2 Ålands röst i Östersjön är proaktiv. Åländska aktörer och individer samverkar med övriga Östersjöregioner för att påverka och uppnå vatten av god kvalitet.....	25
3.3 Näringslivet på Åland använder hållbara cirkulära lösningar och bidrar till minst halverade utsläpp av näringsämnen till 2030 (jämfört med 2015).....	26
3.4 Hänsyn till klimatförändring och dess konsekvenser integreras i alla utvecklings- och planeringsprocesser som påverkar vattenbruk och havsanvändning.....	26

3.5 Människoskapade nettoutsläpp av fosfor och kväve till vatten har minst halverats år 2030 (jämfört med 2015).....	27
3.6 Internbelastningen av fosfor i sjöar och vikar har identifierats och åtgärder pågår för minskningar.....	28
3.7 Människoskapade kretslopp av näringsämnen är till största delen slutna. Åland är ledande i Östersjöregionen gällande cirkulärt omhändertagande av näringsämnen 2030 och exportör av näringsämnen 2051.....	28
3.8 Läckage av farliga ämnen, såsom läkemedel, växtskyddsmedel, hushållskemikalier, mikroplaster och gifter till vattenmiljön har minskat till icke skadliga nivåer. Nedskräpningen av vattenmiljön har upphört.....	28
3.9 Ett samlat helhetsperspektiv på VA-användningen som säkerställer att handlingsplaner och åtgärder innebär förbättringar av vattenkvaliteten.....	29
<b>4. Ekosystem i balans och biologisk mångfald.....</b>	<b>30</b>
4.1 Alla som bor och verkar på Åland har insikten om att djur, växter och ekosystem har ett egenvärde i sig själva. Kunskap om biologisk mångfald, ekosystem i balans samt särskilt värdefulla arter och biotoper är hög inom alla samhällssektorer.....	30
4.2 Ekosystem och biologisk mångfald är integrerade i alla utvecklings- och planeringsprocesser för mark- och havsanvändning (s.k. regional grönstruktur) och används som redskap för att mildra effekter av klimatförändringarna, motverka habitatfragmentering och -förstöring samt säkerställa gröna korridorer.....	30
4.3 Miljöpåverkan av invasiva arter är så låg att på Åland naturligt förekommande arter och biotoper inte hotas.....	31
4.4 Havs-, kust-, och landområden samt särskilt skyddsvärda biotoper och arter på Åland är skyddade minst till den nivå och omfång som EU:s regelverk kräver.....	32
4.5 Naturförlusten har avstannat. Områden där särskilt skyddsvärda biotoper eller arter tidigare förekommit har antingen återställts eller så har dessa arter och biotoper återinförts eller återskapats inom områden som särskilt lämpar sig för dessa förekomster.....	33
<b>5. Attraktionskraft för boende, besökare och företag.....</b>	<b>34</b>
5.1 Åland ska ha 35 000 invånare.....	34
<b>6. Kraftigt minskad klimatpåverkan.....</b>	<b>36</b>
6.1 80 % lägre totala växthusgasutsläpp (exklusive all sjöfart förutom skärgårdsfärjorna) jämfört med 2005.....	36
6.2 50 % lägre växthusgasutsläpp från vägtrafiken jämfört med 2005.....	38
6.3 100 % av elanvändningen kommer från fossilfria energikällor.....	38
6.4 Ingen fossil uppvärmning av byggnader.....	40
<b>7. Hållbar konsumtion och produktion.....</b>	<b>42</b>
7.1 Mängden avfall som uppkommer på Åland har minskat till max 1,2 ton per person per år.....	42
7.2 Alla företag och organisationer har integrerat hållbarhet, resurssnålhet och cirkularitet i kärnan av sin verksamhet.....	43
7.3 Alla offentliga organisationer praktiserar hållbar offentlig upphandling.....	43
7.4 Alla bygger och renoverar på ett hållbart, resurssnålt och cirkulärt sätt.....	43
7.5 Nyttodjurens naturliga beteende främjas genom att deras naturliga behov som mat och rörelse tillgodoses.....	43
7.6 Åtminstone 80% av befolkningen har en resurssnål och återanvändande livsstil.....	44

7.7 Åtminstone 80% av befolkningen äter en lokalproducerad kost som enligt aktuella rekommendationer både är till gagn för människors och planetens hälsa.....	45
7.8 Åtminstone 80 % undviker att köpa varor som innehåller skadliga kemikalier.....	45
7.9 De konsumtionsbaserade luftutsläppen av koldioxidekvivalenter har minskat till 4 ton per person senast 2030 och 2 ton per person senast 2040.....	45
<b>Sammanfattning av nuläge för de sju strategiska utvecklingsmålen.....</b>	<b>47</b>
<b>Tack och förlåt.....</b>	<b>52</b>
<b>Källförteckning.....</b>	<b>53</b>

# Tabellförteckning

Tabell 1 Förväntad medellivslängd vid födseln

Tabell 2 Andel av befolkningen som anger sig ha medel eller hög möjlighet att samskapa meningsfulla förutsättningar/aktiviteter i sitt liv just nu

Tabell 3 Andel av befolkningen i åldern 25-64 år som har eftergymnasial examen

Tabell 4 Medeltal för delfrågorna som ingår i Flourish medelvärde och Secure Flourish medelvärde (skala 0-10, alla svarande)

Tabell 5 Andel av befolkningen som upplevt diskriminering de senaste 12 månaderna.

Tabell 6 Ekonomisk jämlikhet GINI-koefficienten för regioner och hela Åland

Tabell 7 Gender Inequality Index för Åland 2016-2022

Tabell 8 Valdeltagande i lagtings- och kommunalvalen 2015-2023, %

Tabell 9 Andel som är medlemmar i en förening och genomsnittligt antal föreningsmedlemskap per person

Tabell 10 Sjästatus 2020-2023

Tabell 11 Attityd hos allmänheten till biologisk mångfald. Andel (%) svarade som instämmer/instämmer helt, efter delfråga.

Tabell 12 Utbetalda rovdjurspremier/år

Tabell 13 Befolkningsrörelsen 2019-2023

Tabell 14 Antal arbetsplatser i företag 2016-2022

Tabell 15 Antal övernattande gäster är beräknat på hotell, pensionat/gästhem, stugbyar och campingplatser 2016-2022.

Tabell 16 Totala växthusgasutsläpp Åland 2005-2022

Tabell 17 Utsläpp från vägtrafiken på Åland 2005-2022

Tabell 18 Antal registrerade fordon enligt drivmedel

Tabell 19 Total andel lokalproducerad fossilfri el 2016-2023

Tabell 20 Överförd el för Åland uppdelat per källa/ursprung 2022

Tabell 21 Antal oljepannor enligt energideklarationsdatabasen

Tabell 22 Andel förnyelsebart och fossilt bränsle i fjärrvärmenätet

Tabell 23 Andel svarande som ofta eller alltid har en resurssnål och återanvändande livsstil

Tabell 24 Andel som uppger att de ofta eller alltid köper lokalproducerade livsmedel

Tabell 25 Andel som uppger att de ofta eller alltid köper ekologiska livsmedel

Tabell 26 Andel som ofta eller alltid undviker att köpa varor med varningstext avseende miljön

# Figurförteckning

Figur 1 Andel barn och hela befolkningen som bor i hushåll med risk för fattigdom på Åland och i Finland 2002-2021

Figur 2 Genomsnittlig tid som kvinnor och män i arbetsför ålder (20-64 år) lagt på obetalt hem/husarbete och obetalt omsorgsarbete

Figur 3 Andel föräldrapenning ersatta dagar per kön 2016-2022

Figur 4 Kvinnornas och männens andelar av kandidaterna, rösterna och de invalda i lagtingsvalen 1975-2023

Figur 5 Andel svarande enligt nivå av generell mellanmänsklig tillit på Åland 2018 och 2022

Figur 6 Förtroende institutioner och grupper: Andel svarande som har mycket eller ganska stort förtroende

Figur 7 Ekologisk status 2017-2022

Figur 8 Belastningen av fosfor och kväve från olika källor på land, beräknad enligt Hype-modellen.

Figur 9 Årlig fosforbelastning från Lotsbroverket och fiskodlingarna.

Figur 10 Årlig kvävebelastning från Lotsbroverket och fiskodlingarna.

Figur 11 Antal vinterbon av ängsnätsfjäril 2000-2004

Figur 12 Befolkningsprognos för Åland 2017-2040 efter scenario

Figur 13 Totala växthusgasutsläpp enligt sektor

Figur 14 Utsläpp per invånare, 2005 och 2022

Figur 15 Uppskattad minskning av växthusgasutsläpp över tid, totalt

Figur 16 Överförd el per månad 2022

Figur 17 Oljebolagens försäljning av några vanliga oljeprodukter på Åland efter år

Figur 18 Uppkommet avfall på Åland 2004-2022 per capita (medelbefolkning)

# Utvecklings- och hållbarhetsrådet blickar framåt

Grön, gul, orange eller röd tumme? Är målen i färd med att uppnås eller ligger vi fortfarande långt därifrån? För första gången har nu samtliga mål i utvecklings- och hållbarhetsagendan fått betyg. Syftet är att på ett lättillgängligt sätt visa upp arbetet som pågår inom Bärkraft. Men syftet är även att kritiskt syna och granska i vilken mån ambitioner går hand i hand med verkstad.

Bilden som träder fram är tudelad. Å ena sidan är det mycket som händer i det åländska samhället. Hela 211 åtgärder är på gång inom Bärkraft. Åtgärderna varierar mellan stort och smått. Det kan handla om allt från att skydda lekplatser för fiskar till att effektivisera energianvändningen i samhället i stort, från att skapa förutsättningar för flera laddstolpar i gatumiljön till att skapa trädgårdar för grönsaksodling på åländska skolgårdar. Gemensamt är att de alla knuffar Åland lite närmare de sju mål som företrädare för politik, näringsliv och civilsamhälle enades om 2016.

Men samtidigt står det också klart att mycket återstår att göra. De gula, orangea och röda tummarna dominerar. Ett annat sätt att uttrycka samma sak är att data enligt huvudindikatorerna tydligt visar att resan till måluppfyllelse fortfarande är lång, inom många områden. Mycket görs i det åländska samhället och mycket är på gång. Men högst sannolikt är det – med pågående och befintliga insatser – inte tillräckligt för att Åland ska nå målen till 2030.

Det är viktigt att söka inspiration i framgångarna. Sådana finns otvetydigt i föreliggande statusrapport. Växthusgasutsläppen per invånare minskade med hela 44% under perioden 2005 till 2022, för att ta ett exempel ur högen. Stegvis och långsiktigt är ett skifte på gång. Det handlar om hur vi värmer våra hus, hur vi producerar vår el och hur vi tar oss fram i trafiken. I allt högre grad ersätts fossila bränslen med förnyelsebara energikällor. Andelen vindkraft i förhållande till den åländska elanvändningen är i dag imponerande 55,5 procent. Ytterligare ett exempel på framgång kommer

Mycket görs i det åländska samhället och mycket är på gång. Men högst sannolikt är det – med pågående och befintliga insatser – inte tillräckligt för att Åland ska nå målen till 2030.

från området hållbar produktion och konsumtion. Den negativa trenden med ökande avfallsmängder har brutits och vänt. Kanske ser vi här ett tecken och förhoppningsvis ett trendskifte på att vi nu blivit bättre på att återanvända. I takt med att intresset för lokalt och hållbart producerade varor ökar hos konsumenterna finns alla förutsättningar att komma ännu närmare målet. Även det offentliga har här alla möjligheter att visa vägen.

Men minst lika viktigt som att lyfta fram de goda exemplen är att mobilisera och kraftsamla inför kvarvarande utmaningar. Att göra det går endast om det finns en saklig och ärlig analys i botten. Exempelvis kan vi inte tala om att alla känner tillit så länge sexuellt och fysiskt våld är en del av den åländska verkligheten. Fakta är dessvärre att unga tjejer på Åland i högre grad än unga tjejer i landet i stort upplever sexuellt våld i sin vardag (Hälsa i skolan 2023). Hur kan detta vara möjligt i vårt lilla trygga lokalsamhälle och framför allt vad gör vi åt det?

Vid sidan av utmaningar kring hälsa och välmående kommer den allt tuffare ekonomiska situationen för många. Hushållen har under senaste år pressats av höga räntor och hög inflation. Finansieringen av välfärdssamhället är allt svårare både på Åland och i Finland i stort. Hur upprätthåller vi servicenivåer när vi blir allt äldre? Allt det här är förstås också en utmaning för hållbarhetsarbetet framåt. Arbetet med de sju





Foto: Christoffer Relander

Bakre raden: förvaltningschef John Eriksson, Marcus Koskinen-Hagman, Niklas Lampi, Mikael Lundell, Susanne Olofsson, Martha Hannus, lantråd Katrin Sjögren. Främre raden: huvudsekreterare Micke Larsson, Jonas Wilén, Rebecka Eriksson, Josefine Egenfelt, Karl Wahlman, Minna Hellström, finansminister Mats Perämaa. Talman Jörgen Pettersson saknas på bilden.

strategiska huvudmålen sker inte och kan inte ske i en bubbla. Om människor inte har ett arbete att gå till riskerar saker som biodiversitet att hamna långt ned på listan.

Det går heller inte att bortse från att tillståndet för Östersjön är fortsatt mycket allvarligt, trots decennier av insatser och politiska initiativ. Helcom (2023) slår i sin senaste utvärdering fast att Östersjön är utsatt för fortsatt, rentav ökande tryck på grund av övergödning, föroreningar och klimatförändring. Havet är för Åland en existentiell fråga. Det handlar om vår närmiljö, vår attraktionskraft, trivseln i vardagen, arbetsplatser och välfärd. Fortsatta åtgärder lokalt och internationellt krävs för att vända utvecklingen.

Det är också vår  
övertygelse att  
hållbarhetsarbetet skänker  
ytterligare mervärde till  
berättelsen om Åland.

Alla utmaningar till trots finns en stor styrka i det småskaliga, självstyrda lokalsamhället där beslutsvägarna är korta och anpassningsförmågan stor. Det är också vår övertygelse att hållbarhetsarbetet skänker ytterligare mervärde till berättelsen om Åland. För några år sedan publicerades en europeisk studie

(Afrý, 2021) som visade att en mycket stor del av unga i framtiden helst vill bo på mindre orter eller i mindre städer. Europas ungdomar fick frågor om framtiden och om vad som var viktigt vid val av boendeort.

Endast drygt 10 procent av de tillfrågade uppgav att de vill bo i städer med flera miljoner invånare. De flesta unga vill hellre bo på mindre ställen. Fler och fler uppskattar fördelarna med livet på mindre orter och i mindre städer. Relativt basala faktorer rankas högt när unga väljer var de vill bo: närhet till familj och vänner, grönområden, fungerande kollektivtrafik, natur, hav samt idrotts- och kulturliv.

Till det här kan läggas kombinationen av självstyrelse, demilitarisering och neutralisering som utgör Ålandsexemplet. Debatten har nu blivit väldigt inriktad på militärt försvar vilket är förståeligt eftersom det pågår krig i vårt närområde. Men man får inte glömma bort att en viktig del av säkerhetspolitiken utgörs av diplomati, att hedra ingångna avtal och konventioner samt befolkningens och samhällets motståndskraft. Ålandsmodellen som en minoritets- och konfliktlösning med självstyrelsen och demilitariseringen kan här tjäna som det goda exemplet precis på samma vis som Ålands internationella samarbete kring hållbar utveckling gör det.

### **Utvecklings- och hållbarhetsrådet**

# Lagtingets gruppleddarforum: Vi har det politiska ansvaret för hållbarhetsarbetet

När Ålands lagting år 2014 fattade sitt historiska beslut att Åland år 2051 ska vara ett till fullo hållbart samhälle var det ett allvarligt åtagande, även om man inte visste exakt hur målet ska nås, eller vad nästa steg skulle vara. Målet var satt, nio lagting framåt skulle jobba för samma mål. Sittande lagting är det tredje i ordningen att ta facklan vidare.

Efter det har arbetet med kraft tagits vidare både genom utvecklings- och hållbarhetsagendan och bärkraftnätverket, under den starka och mångbottnade devisen “Alla kan blomstra i ett bärkraftigt samhälle på fredens öar”. Alla aspekter av blomstrande, bärkraftighet och fred är det som bygger ett starkt samhälle och det utgör själva utgångspunkten för lagtingets politiska arbete.

Ålands lagting vill fortsätta att aktivt sträva mot det mål vi uttryckt, både i vårt dagliga arbete och genom våra olika plattformar.

Lagtinget har som lagstiftande församling och som ansvarig för ekonomi och budget fått lära sig att hållbarhet både kostar och att hållbarhet sparar. Det är därför viktigt att lagtinget fortsätter utbilda sig i vilka principer för hållbarhet vi jobbar efter och hur de kan prioriteras och uppnås genom konkreta politiska beslut. Här ser vi att det är viktigt att efter varje val se till att både nya och gamla ledamöter har tillräcklig kunskap om mål och metoder i bärkraftsarbetet.

Hållbarhet ska självklart vara en folkrörelse och ett gräsrotsengagemang, men vi ser också att många av besluten, både i lagstiftning och resurstilldelning måste komma uppifrån, från lagting och regering. Det ansvaret har vi folkvalda.

Det strategiska utvecklingsmål som direkt berör både lagtingets arbete och den åländska demokratins livskraft är mål 2, om tillit och delaktighet.

Lagtingets partier har valt som mål för mandatperioden att jobba för att stärka medborgarnas delaktighet i politiska beslut, och medborgarnas tillit till demokratiska institutioner.

Ett viktigt mått är naturligtvis deltagande i val. Där bör målet vara att höja valdeltagandet, alldeles särskilt bland unga väljare. Det är ett delat ansvar mellan regeringen, lagtinget som institution och lagtingets partier.

Hållbarhet ska självklart  
vara en folkrörelse och  
ett gräsrotsengagemang,  
men vi ser också att  
många av besluten, både i  
lagstiftning och  
resurstilldelning måste  
komma uppifrån, från  
lagting och regering.  
Det ansvaret har vi  
folkvalda.

Vi i lagtinget vill också aktivt jobba med att öka medborgarnas intresse för och kunskap om samhällets processer och möjligheter till utveckling. Det vill vi göra genom att skapa ett mer öppet och välkomnande lagting med mera dialogmöten, en mer välkomnande byggnad och ett större engagemang från parlamentariker gentemot civilsamhället.

Vi är bekymrade över den polarisering som sker i samhället, där gemensamma värderingar och mellanmänsklig tillit urholkas. Vi ser också hur vi som politiker i vissa fall både speglar och förstärker denna polarisering.

Vår ambition är att politiken ska vara en anständig, saklig och faktabaserad arena som styrs av respekt för mångfalden av människor och åsikter för ett gemensamt bästa. Sociala medier kan vara en fantastisk arena för samtal, tillgängligt och öppet för alla, men vi har också sett hur den offentliga debatten förgrovas och hur människor drar sig undan samhällsengagemang för att inte utsättas för osakliga påhopp och social bestraffning.

Ålands lagting kommer att aktivt jobba med att upprätthålla medborgarnas förtroende för lagtinget som institution och för ökade möjligheter till dialog.

Vi undertecknade avser under mandatperioden

- utveckla lagtinget som en jämställd och jämlik arbetsplats
- öppna upp lagtingshuset för fler besökare och grupper, med målsättningen att fler ålänningar under mandatperioden åtminstone besökt lagtinget
- ordna flera utbildningar kring hållbarhet och hur vi uppnår vår målsättning
- ordna gemensamma dialogmöten med medborgarna kring viktiga frågor

Ålands lagting ska bidra till och utveckla ett blomstrande åländskt samhälle.

### **Lagtingets gruppleदारforum**



# Jonas lilla indikatorskola

Hej Jonas Karlsson,  
statistiker på ÅSUB, du är  
kanske den som har störst  
erfarenhet av att mäta hållbar  
utveckling på Åland. Kan du  
förklara vad en indikator är?

**Gärna! En indikator indikerar något, en indikator ska bl.a:**

- ange en **riktning**, dvs att högre eller lägre värden kan uttrycka förbättring eller försämring, förändring i effektivitet etc.
- vara **relevant** och belysa ett område som är viktigt att förbättra för att uppnå hållbar utveckling
- vara **valid**, dvs indikatorn ska mäta det den avser att belysa på ett tillförlitligt sätt, t ex att det finns ett bekräftat orsakssamband mellan indikatorn och förändringen
- vara **vedertagen** och bygga på internationell metodik och evidens – kunskap
- vara **påverkbar** så att ansvariga på Åland kan påverka indikatorns utfall i önskad riktning
- vara **mätbar** och kunna mätas med nationellt/ internationellt tillgänglig och kontinuerligt insamlad data

Sedan får indikatorerna gärna vara lätta att förstå för en bredare publik. Värt att notera är också att en indikator är en enskild observation, exempelvis ett tal, inte en samling data. Till exempel förväntad medellivslängd vid födseln är en indikator, redovisar man även födselölet per kön, åldersgrupp, region och så vidare så blir det alltså inte en utan flera indikatorer. Genom att räkna fram vedertagna index kan man dock fånga flera perspektiv i ett index, som t ex FN:s Gender Inequality Index.



Foto: ÅSUB

**Tack, bra förklarar! Hur  
jobbar ÅSUB med statistik för  
hållbar utveckling?**

På ÅSUB har vi synliggjort statistik kring hållbar utveckling sedan 2008, bland annat genom en temasida på vår webbplats där vi publicerar indikatorer och data som rör hållbar utveckling. Hållbarhetsaspekter ska också lyftas i våra andra produkter och idag kan man säga att näst intill all statistik och alla utredningar vi arbetar med här på ÅSUB rör hållbar utveckling på något plan.

Agenda 2030 (Förenta Nationernas 17 globala hållbarhetsmål - Sustainable Development Goals - SDGs) med tillhörande indikatorer har vi arbetat med sedan 2019 då efterfrågan fanns såväl inom Åland som utanför.

Det är vanligen statistikmyndigheterna som koordinerar eller ansvarar för den nationella uppföljningen av genomförandet. Återigen är processen datadriven på det sätt att vi publicerar de indikatorer där vi har tillgång till data. Vi genomför i princip ingen specifik insamling endast för en indikator. FN:s indikatorer är även utmanande på så sätt att många inte är relevanta för Åland, t.ex. antalet döda i malaria eller antal skolor med tillgång till elektricitet.

Med Bärkraft-arbetet har vi varit involverade, på olika sätt, sedan början av 2016 och då oftast som en leverantör av indikatorer/data samt rådgivare.

### **Det finns således inom ÅSUB tre olika uppsättningar av hållbarhetsindikatorer:**

**1. Våra indikatorer under temaområdet Hållbar utveckling** syftar till att illustrera Ålands position idag, och där det är möjligt, tidsserier med historisk utveckling. Långsiktighet och kontinuitet är en fördel vid uppföljning med indikatorer. Dessa indikatorer har tagits fram på basen av den data som finns tillgänglig, och som anknyter till ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet.

**2. FN-indikatorer för hållbar utveckling, Agenda 2030 (SDG indikatorer).** ÅSUB har tagit fram de indikatorer för de 17 globala målen för hållbar utveckling där det i dagsläget finns tillgängliga åländska data och där FN:s metodik kan följas. ÅSUB:s målsättning är att samla in information som rör Åland i de globala målen och publicera indikatorer och nyckeltal som är internationellt jämförbara vid uppföljning av FN:s mål.

**3. Vi levererar data och tidsserier för Ålands utvecklings- och hållbarhetsagendas huvudindikatorer** där vi har tillgång till data i form av statistik eller resultat från utredningar. Själva indikatorerna har formulerats och fastställts av utvecklings- och hållbarhetsrådet på förslag av teamen för de sju strategiska utvecklingsmålen. Huvudindikatorerna publiceras på bärkraft.ax i anslutning till Utvecklings- och hållbarhetsagendan.



En indikator ska:

- ange en riktning
- vara relevant
- vara valid
- vara vedertagen
- vara påverkbar
- vara mätbar

# Nuläge i förhållande till de sju strategiska utvecklingsmålen

Nulägesanalysen redogör för status för varje strategiskt utvecklingsmål och dess olika delmål. Nulägesanalysen är gjord av målteamen för respektive mål inom arbetsgruppen för koordinering och rapportering. I vissa fall har målteamen kunnat förlita sig på huvudindikatorer med tidsserier och tydliga trender, medan analysen i andra fall har tagit hjälp av data som inte utgör huvudindikatorer, så kallade delindikatorer. I ytterligare andra fall har bedömningen baserats på den sakkunskap som målteamen besitter. Således ska nulägesanalysen som helhet betraktas som bästa möjliga bedömning utifrån förutsättningarna, snarare än en strikt vetenskaplig utvärdering av verkligheten. Då huvudindikatorerna är utvalda för att vara riktgivande för status för vart och ett strategiskt utvecklingsmål, baseras nulägesstatus för målen som helhet på huvudindikatorerna enbart.

## KORA-gruppen

Arbetsgruppen för koordinering och rapportering (KORA) har som uppdrag att dels koordinera implementeringen av utvecklings- och hållbarhetsagendans sju strategiska utvecklingsmål, dels ansvara för rapporteringen av implementeringen. Koordineringen sker med hjälp av färdplaner för uppnåendet av respektive mål. Rapporteringen sker dels genom att aktuell status för indikatorer rapporteras löpande på bärkraft.ax-hemsidan och dels genom framtagandet av statusrapporter som fastställs av utvecklings- och hållbarhetsrådet.

## Målteam

Varje strategiskt utvecklingsmål i Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland har en av Utvecklings- och hållbarhetsrådet utsedd målsansvarig, processledare samt en ansvarig ledande tjänsteman inom landskapsförvaltningen. Dessa personer ingår i KORA. Därtill finns också en ansvarig minister. Till sin hjälp har varje målsansvarig målteam bestående av sakkunniga från olika sektorer i samhället.

Vad betyder tummen?



**Vi är på väg åt rätt håll**, goda möjligheter att mål/delmål nås 2030 med befintliga åtgärder



**Mycket görs men inte tillräckligt**, osannolikt att mål/delmål nås 2030 med befintliga åtgärder



**Vi har gjort framsteg men de har nu avstannat**, oklart om mål/delmål nås 2030 med befintliga åtgärder



**Vi är på väg åt fel håll**, mycket osannolikt att mål/delmål uppnås till 2030 med befintliga åtgärder



## Strategiskt utvecklingsmål 1

# Välstånd för människor vars inneboende resurser växer

Att blomstra handlar om något djupare än materiell välfärd och att allt skulle vara roligt jämt. I det åländska samhället skapas förutsättningar för människor att komma till sin rätt och att trivas.

Alla människor bör få chansen att anskaffa sig de tillgångar, i mån av möjlighet att ta dem till sig, som behövs för att blomstra och samtidigt bidra till bärkraften. I detta ingår bland annat kunskaper om hållbar utveckling, hållbara livsstilar och konsumtionsmönster, mänskliga rättigheter, jämställdhet, demokrati, aktivt medborgarskap och främjande av fredliga relationer. Det gäller såväl barn och unga samt vuxna oavsett om de vuxit upp på Åland eller flyttat till ö-samhället senare i livet.

### Delmål 1.1

Alla har tillgång till det som för var och en bidrar till fysisk och psykisk hälsa, meningsfullhet och goda relationer. God och jämlik vård och omsorg är garanterad för alla. Tillgången till det som inte främjar fysisk och psykisk hälsa begränsas.

**Huvudindikator:** Förväntad medellivslängd vid födseln (glidande fem-års genomsnitt) (Källa: ÅSUB Social hållbarhet 5)

Tabell 1 Förväntad medellivslängd vid födseln (glidande fem-års genomsnitt)

År	Totalt	Kvinnor	Män
2016-2020	82,91	85,46	80,44
2017-2021	83,59	86,00	81,24
2018-2022	83,41	85,75	81,16

### Kommentar

Den förväntade livslängden på Åland ligger högt jämfört med många andra regioner, både nationellt och internationellt. Den högre livslängden återspeglar de positiva effekterna av sociala, ekonomiska och miljömässiga faktorer, samt tillgången till god hälsovård och förebyggande åtgärder. Fluktuationen mellan perioden 2017-21 och 2018-22 kan delvis förklaras av små variationer i demografiska faktorer eller hälsorelaterade förändringar. Den psykiska sjukdomsbördan och livsstilsfaktorer så som kost och fysisk aktivitet är områden som kräver uppmärksamhet och insatser de kommande åren.



### Delmål 1.2

Genom hela livet har alla tillgång till kvalitativ utbildning, konst, kultur och andra bildningsformer som främjar var och ens och allas vårt gemensamma blomstrande.

**Huvudindikator:** Andel av befolkningen som anger sig ha medel eller hög möjlighet att samskapa meningsfulla förutsättningar/aktiviteter i sitt liv just nu (Källa: ÅSUB Rapport: Ålänningarnas kultur- och fritidsvanor 2021:6, 2014:6, 2009:1, 2001:5)

Tabell 2 Andel av befolkningen som anger sig ha medel eller hög möjlighet att samskapa meningsfulla förutsättningar/aktiviteter i sitt liv just nu

År	Ganska/mycket nöjd
2020	65 %
2013	80 %
2008	76 %
2001	83%

### Kommentar:

Två tredjedelar är nöjda med sin fritid när den senaste fritidsvaneundersökningen gjordes. Sänkningen från tidigare undersökningar (2013, 2008 och 2001) kan förklaras av pandemin som också uppgavs vara den mest begränsande faktorn år 2020. Tidsbrist och brist på pengar är begränsande faktorer som tenderar att minska med åldern, liksom brist på umgänge. Åland har ett stort utbud av aktiviteter som ordnas både av offentliga, frivilliga och privata organisationer. Här kan vi i större utsträckning hitta synergieffekter med mål 2 där kultur, idrott och andra föreningsaktiviteter förenar människor och delaktighet och mål 4 där vi fritt kan spendera tid i naturen, vilket stärker vår hälsa och vårt välmående.



### Delmål 1.3

Alla ungdomar och vuxna har sysselsättning i form av studier, arbete eller annan syssla.

**Huvudindikator:** Andel av befolkningen i åldern 25-64 år som har eftergymnasial examen (Källa: ÅSUB Examensregistret, Befolkningsstatistik)

Tabell 3 Andel av befolkningen i åldern 25-64 år som har eftergymnasial examen

År	Totalt	Kvinnor	Män
2016	34,4	39,4	29,4
2017	34,5	39,9	29,1
2018	35,0	40,6	29,4
2019	35,5	41,3	29,7
2020	35,2	41,2	29,1
2021	35,7	42,2	29,3
2022	35,8	42,3	29,2

### Kommentar:

Andelen av befolkningen som har eftergymnasial examen har sedan år 2016 varit stabil och totalt har en ökning skett. I nationell och internationell jämförelse är sysselsättningsgraden god på Åland, och en återhämtning har skett sedan Corona-pandemin. År 2022 var sysselsättningstalet 78,3 procent för personer i åldern 16-64 år. En effekt efter pandemin är dock en fortsatt ökning av antalet långtidsarbetslösa. Sjukskrivningar och sjukpensioneringar beror i hög grad på psykisk ohälsa. Åland behöver skapa förutsättningar för multiprofessionella insatser för att vi i högre utsträckning ska kunna ta tillvara alla typer av arbetsförmåga.



### Delmål 1.4

Alla barn, ungdomar och vuxna tar efter förmåga ansvar. Beroende på ålder och förmågor sker detta bland annat genom att vi tar hand om vårt välbefinnande och konsumerar måttfullt. Vi hjälps åt att spegla och bekräfta egenskaper som förnöjsamhet och lyhörddhet.

**Huvudindikator:** Harvarduniversitetets

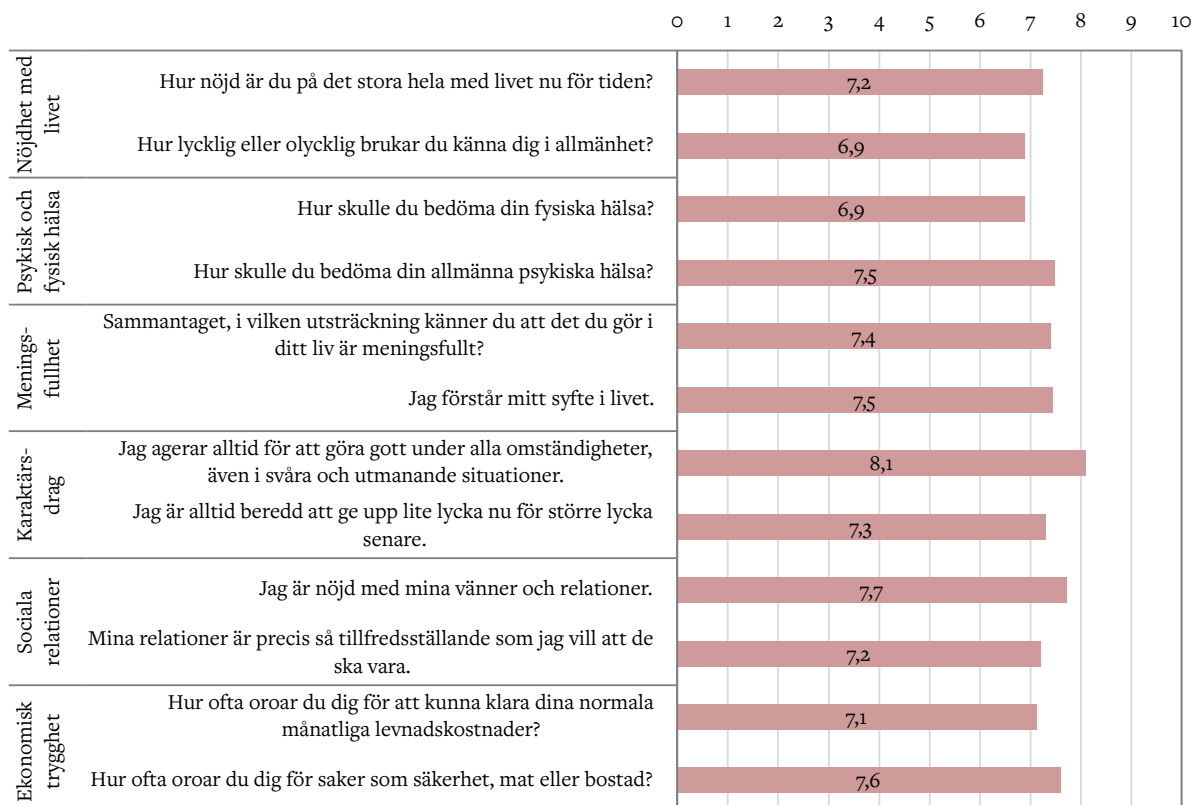
Flourishing-mått (Källa: Tillitsstudie för Åland 2022: Om förtroende, delaktighet och upplevelsen av att blomstra, Rapport 2022:6)

Flourish medelvärde 7.4 och Secure Flourish medelvärde 7.4 (skala 0-10)

**Upplevelsen av att blomstra** mäts med hjälp av Harvarduniversitetets validerade mätinstrument (VanderWeele, 2017; Harvard University) som omfattar 12 frågor på följande frågeområden: nöjdhet med livet, upplevd psykisk och fysisk hälsa, meningsfullhet, karaktärsdrag, sociala relationer och ekonomisk trygghet. Frågorna från de första fem områdena skapar ett Flourish-mått vilket ger en indikation på blomstrande vid en given tidpunkt. När man lägger till det sjätte området "ekonomisk trygghet" skapas Secure Flourish-mått, vilket med den ekonomiska aspekten ger en indikation på möjligheten att fortsätta att blomstra på lång sikt.



Tabell 4 Medeltal för delfrågorna som ingår i Flourish-måttet och Secure Flourish måttet (skala 0-10, alla svarande)



### Kommentar:

Harvarduniversitetets Flourish -mått och Secure Flourish-mått har bara mätts en gång. Båda måtten stiger med de svarandes ålder, så att gruppen 60 år och äldre upplever mest blomstrande. De som har varit arbetslösa minst tre månader under de senaste fem åren samt de som upplever att deras ekonomiska situation har försämrats under det senaste året har signifikant lägre Secure Flourish- mått jämfört med övriga svarande. Undersökningar kring upplevelsen av att "blomstra" har visat att en otrygg ekonomisk situation är starkt förknippad med minskade möjligheter att uppleva ett sådant välbefinnande varför det är viktigt att ta hänsyn till den ekonomiska aspekten när man mäter individers upplevelser av att blomstra på Åland. Ökat blomstrande samverkar med mål 2 och strävan efter ekonomisk jämlikhet (GINI-koefficienten).





## Strategiskt utvecklingsmål 2

# Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället

Inga varaktiga framsteg kan nås i ett sammanhang präglad av konflikt och våld. Välgrundad mellanmännisklig tillit och fredliga relationer utgör grunden för långsiktig bärkraft.

I detta samhälle är också makt, inflytande och resurser jämlikt fördelade och korruption förekommer inte. Föreningslivet erbjuder en stor variation av möjligheter till engagemang och gemenskap. Samtidigt är föreningslivet en motor för nya lösningar som bidrar till förverkligandet av visionen. Samhället karaktäriseras vidare av högt valdeltagande.

### Delmål 2.1

**Diskriminering och korruption förekommer inte.**

**Huvudindikator:** Andel av befolkningen som upplevt a) diskriminering och b) korruption de senaste 12 månaderna. (Källor: ÅSUB:s diskrimineringsrapporter 2020:7, 2010:8, 2007:7 och ÅSUB:s tillitsstudie 2022:6)

Tabell 5 Andel av befolkningen som upplevt diskriminering de senaste 12 månaderna.

Upplevt diskriminering de senaste tolv månaderna	
2007	55 %
2010	49 %
2020	40 %

24 % svarade i ÅSUB:s tillitsstudie år 2022 att de har haft personlig erfarenhet av korruption på Åland.

### Kommentar:

Upplevd diskriminering har minskat men är fortsatt hög. Mest upplevs diskriminering bland kvinnor och på arbetsplatsen. Kännedom om skydd mot diskriminering har också blivit bättre. Korruptionsfrågan i tillitsstudien 2022 har bara ställts en gång och resultatet sammanfaller med Åbo Akademis medborgarpanel Barometern (2021). Åland och Åboland har i jämförelse med andra regioner i Finland den högsta andelen som uppger sig ha erfarenheter av korruption. Gynnande av släkt eller vänner och av s.k. bästa ”broder/syster”-nätverk uppskattas vara de vanligast förekommande korruptionsformerna.



### Delmål 2.2

**Alla tar ansvar för att avskaffa alla former av fysiskt, sexuellt och verbalt våld, särskilt i nära relationer.**

**Huvudindikator:** Andel av befolkningen som har upplevt våld i nära relationer under de senaste 12 månaderna (Källa: Ålands landskapsregering, Våld i nära relationer på Åland 2017)

Totalt 12,3 % av de svarande i urvalet hade varit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna. Andelen utsatta kvinnor var 15,7 % och män 9,2 %.

**Delindikator:** Andelen tjejer och killar på i årskurs 8-9 och gymnasialnivå på Åland som svarar ja på minst ett av fyra påståenden om sexuellt våld (Källa: Institutet för hälsa och välfärd, Hälsa i skolan 2023)

Andelen tjejer på Åland som svarar ja på minst ett av fyra påståenden om sexuellt våld i enkäten Hälsa i skolan 2023 (tvång att klä av sig, beröring av intima områden mot sin vilja, påtryckning/tvång till sex och erbjudande om pengar, en vara eller rusmedel mot sex) är mellan 16-26 % för tjejer och 2-14 % för killar bland elever i årskurs 8-9 och på gymnasialnivå. Siffrorna på Åland är högre än genomsnittet för riket i alla dessa grupper.

### Kommentar:

Unga alarmerar i högre grad än tidigare om utsatthet av våld. Den digitala världens genomslagskraft har lett till att hot, hat, och trakasserier på nätet drabbar särskilt barn och unga. Unga personer är i större utsträckning än äldre också utsatta för våld i nära relationer. Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är ett allvarligt jämställdhetsproblem och innebär ett ansvar för många aktörer i samhället. Också barn är utsatta när föräldrar är utsatta. Tillräckliga insatser för att förebygga och motverka våld mot barn och unga saknas.



### Delmål 2.3

**Ingen lever i en ekonomiskt utsatt position och de ekonomiska klyftorna minskar. Alla har ett hem som skänker glädje och ro.**

**Huvudindikator:** Ekonomisk jämlikhet GINI-koefficienten (Källa: ÅSUB ekonomisk hållbarhet 10)

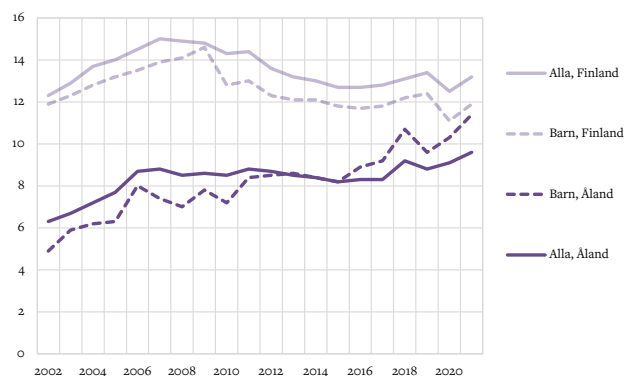
Tabell 6 Ekonomisk jämlikhet GINI-koefficienten för regioner och hela Åland

År	Mariehamns stad	Ålands landsbygd	Ålands skärgård	Åland
2016	30,90	24,42	27,95	27,40
2017	30,17	23,97	28,18	26,80
2018	30,30	24,40	26,80	27,00
2019	30,90	25,70	27,50	27,90
2020	30,30	24,70	29,10	27,20
2021	33,00	26,50	30,90	29,40
2022	32,00	25,70	31,90	28,60

**Gini-koefficienten** mäts på en decimalskala mellan 0 och 1, där 0 innebär att alla inkomsterna för alla inkomsttagare är lika stora, och 1 innebär att inkomsttagaren med de största inkomsterna får alla inkomster. I inkomstfördelningsstatistiken anges Gini-koefficienten som procenttal (multipliserat med 100) för överskådlighet. På Åland är ojämlikheten störst i Mariehamn och lägst på landsbygden.

**Delindikator:** Andel barn och hela befolkningen som bor i hushåll med risk för fattigdom på Åland och i Finland 2002-2021 (Källa: ÅSUB Inkomstfördelning och välfärd 2023:8)

Figur 1 Andel (%) barn och hela befolkningen som bor i hushåll med risk för fattigdom på Åland och i Finland 2002-2021



Not: Uppgifterna för Finland inkluderar Åland. Källa: ÅSUB, THL

### Kommentar:

28,6 var Gini-koefficienten på Åland 2022. I EU är genomsnittet 29,6, i Sverige 29,5 och i Finland 26,6. På landsbygden var inkomstskillnaderna mindre, i skärgården och i Mariehamn var de högre. Sedan 2015 har en större andel av de åländska barnen levt i hushåll med risk för fattigdom jämfört med vuxna ålänningar i allmänhet och trenden är stigande. Rätten till social trygghet finns i grundlagen och slås till exempel fast i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Även om fattigdomen på Åland är liten jämfört med omvärlden, finns här en påverkan på känslan av delaktighet, hälsa, möjligheter att påverka samhället och politiken etc. Det finns inga uppgifter på huruvida alla har ett hem som skänker glädje och ro.



## Delmål 2.4

Likvärdigt arbete ersätts med lika lön. Jämn fördelning av det oavlönade hem- och omsorgsarbetet.

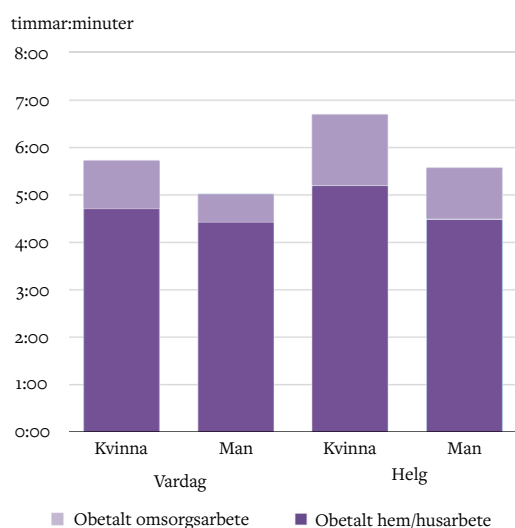
**Delindikator:** Kvinnors andel av sammanlagda skattepliktiga inkomster (Källa: ÅSUB, Fysiska personers inkomster och beskattning efter kön 2014-2022)

Kvinnornas sammanlagda skattepliktiga inkomster uppgår till 77 % av männens. Minst är skillnaderna mellan könen när det gäller arbets- och pensionsinkomster (87 respektive 85 %) medan kvinnornas inkomster av näringsverksamhet och förmögenhet mindre än hälften av männens.

**Delindikator:** Tid som män och kvinnor i arbetsför ålder (20-64 år) lägger på obetalt hem/husarbete och obetalt omsorgsarbete (Källa: ÅSUB Tidsanvändning 2024, Rapport 2024:6)

Kvinnor lägger i genomsnitt fem timmar och 42 minuter på obetalt arbete totalt på vardagar, jämfört med fyra timmar och 51 minuter bland män. Det är dock inte en statistiskt säkerställd skillnad. Däremot spenderar kvinnor signifikant mer tid på obetalt arbete på helgdagar jämfört med män, en timme och 16 minuter mer (totalt sex timmar och 41 minuter, jämfört med fem timmar och 25 minuter bland män).

Figur 2 Genomsnittlig tid som kvinnor och män lagt på obetalt hem/husarbete och obetalt omsorgsarbete, skilt för vardagar och helgdagar



## Kommentar:

Av löneinkomsterna tillfaller 46 % kvinnor och 54 % män. Kapital- och företagarincome har en ojämnare fördelning, en tredjedel respektive en fjärdedel går till kvinnor. Inkomsterna påverkar pensionen, vilket gör att ojämligheten fortsätter även bland pensionärerna. Kvinnors genomsnittliga disponibla inkomst är dryga 20 % lägre än männens. Den åländska arbetsmarknaden är tydligt könssegregerad och kvinnodominerade branscher har i snitt lägre löner än mansdominerade branscher.

Kvinnor lägger i genomsnitt fem timmar och 42 minuter på obetalt arbete totalt på vardagar, jämfört med fyra timmar och 51 minuter bland män. Det är dock inte en statistiskt säkerställd skillnad. Skillnaden på helgdagar är signifikant och visar på en skillnad på 1h och 16 min. På helgdagar spenderar kvinnor totalt sex timmar och 41 minuter och män totalt fem timmar och 25 minuter på obetalt hem- och omsorgsarbete.

Trots att underlaget är litet, är studien i linje med motsvarande i Sverige och Finland. Vi har t.ex ett för litet underlag för att analysera fördelningen av hem och omsorgsarbetet bland arbetande småbarnsföräldrar men vi vet att en hög arbetsbelastning kan få flera negativa följder.



## Delmål 2.5

Åland är barn- och äldrevänligt och personer med funktionsnedsättning upplever trygghet, frihet och tillgänglighet.

**Delindikator:** Andel av de självrapporterat diskriminerade som angett funktionsnedsättning eller fysisk och psykisk hälsa som grund (Källa: ÅSUB rapport 2020:7)

33 % av respondenterna hade upplevt diskriminering och av dessa uppgav 5 % funktionsnedsättning som grund, 13 % fysisk hälsa och 7 % psykisk hälsa. Därtill uppgav 19 % sin ålder, att man uppfattas vara för ung, som grund för diskriminering och 13 % sin ålder, att man uppfattas vara för gammal.

### Kommentar:

Funktionsrätt Ålands alternativrapport till FN visar att det finns stora strukturella hinder när det gäller tillgängligheten till offentliga platser och verksamheter på Åland. Situationen är densamma i både stad och landsbygd. Ett av många exempel är att tillgänglighetsproblem som framkom i en tillgänglighetsinventering av 33 offentliga platser på Åland år 2015-16 ännu inte är åtgärdade (Funktionsrätt Åland, 2023). Enligt den av Rädde barnen sammanställda alternativrapporten till FN:s barnrättskommitté saknas det rutiner för barnkonsekvensbedömningar i arbetet med åländska lagförslag. En strategi för barn och unga kommer att tas fram på Åland år 2025.



### Delmål 2.6

**Jämställdhet och jämlikhet har uppnåtts. Kvinnor, män och inflyttade är representerade i beslutande organ.**

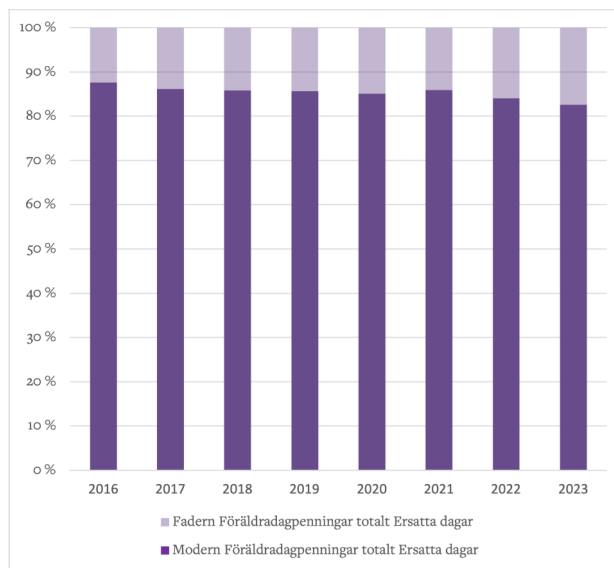
**Huvudindikator:** Jämställdhet mätt genom FN:s jämställdhetsindikator – Gender Inequality Index (GII) (Källa: Ekonomisk hållbarhet 9)

Tabell 7 Gender Inequality Index för Åland 2016-2022

År	GII
2016	0,054
2017	0,027
2018	0,027
2019	0,055
2020	0,012
2021	0,054
2022	0,015

**Delindikator:** Pappors ersatta dagar av föräldrapenningen totalt (Källa: ÅSUBS databaser Föräldradagpenningars mottagare)

Figur 3 Föräldrapenningars mottagare, ersatta dagar och utbetalda belopp efter mottagarens kön och år



**Delindikator:** Andel kvinnor bland lagtingsledamöter (Källa: ÅSUB översikter och indikatorer 2023:4)

7 av 30 lagtingsledamöter i mars 2023 är kvinnor. I lagtingsvalet 2023 valdes tio kvinnor till lagtingsledamöter. Efter regeringsbildningen, när ersättare har tillträtt, består lagtinget av sju kvinnor.

Se figur 4 på nästa sida

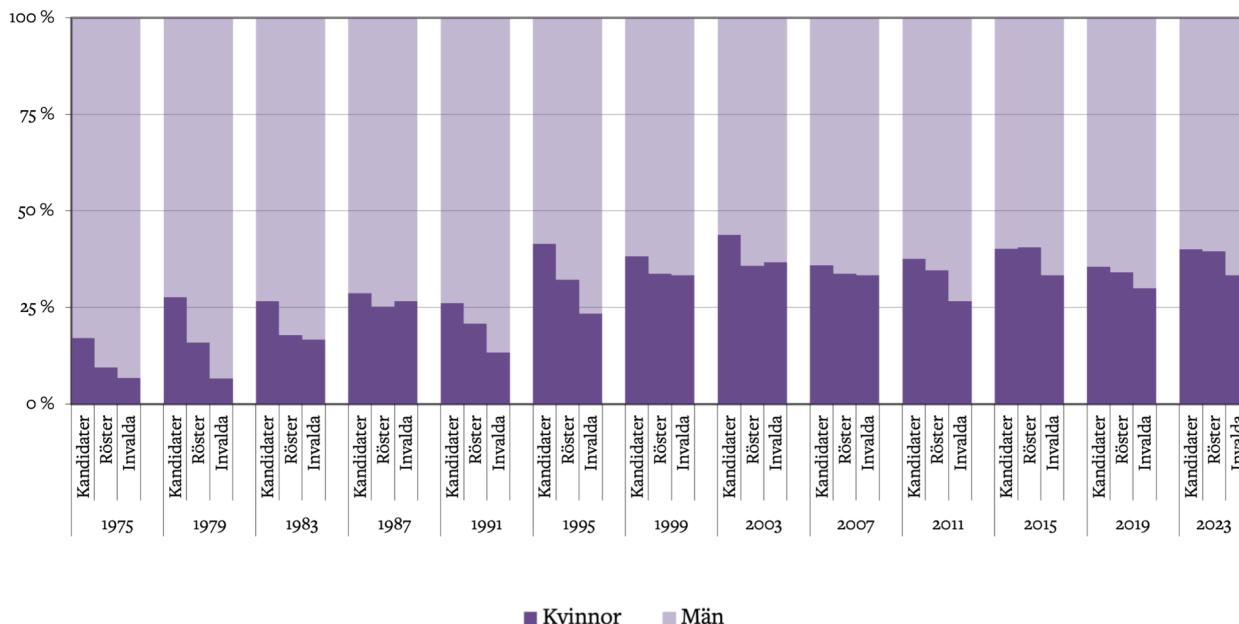
### Kommentar:

Åland placerar sig normalt väldigt högt i en internationell jämförelse av GII, mycket beroende på den låga mödradödligheten, det låga barnafödandet, den höga utbildningsnivån samt det relativt höga arbetsmarknadsdeltagandet för kvinnor. Däremot försämras nyckeltalet pga kvinnornas låga andel bland lagtingsledamöterna.

Personer födda utanför Norden är underrepresenterade i kommunerna. De är 10 % av de röstberättigade men bara drygt 2 % av fullmäktigeledamöterna. I lagtinget saknar de helt representation, men deras andel av de röstberättigade i detta val är bara ett par procent. (ÅSUB, Lagtings- och kommunalvalet 2023)



Figur 4 Kvinnornas och männens andelar av kandidaterna, rösterna och de invalda i lagtingsvalen 1975-2023. Källa: ÅSUB Valstatistik

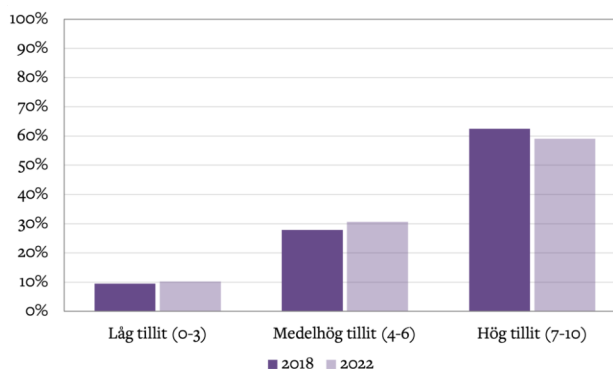


### Delmål 2.7

Beslutsfattandet är deltagandebaserat. Förtroendet för samhällsinstitutioner respektive valdeltagandet är högt. Ålands invånare, förenings- och näringsliv samt myndigheter är delaktiga i att utforma samhället. Barn hörs i frågor som rör dem.

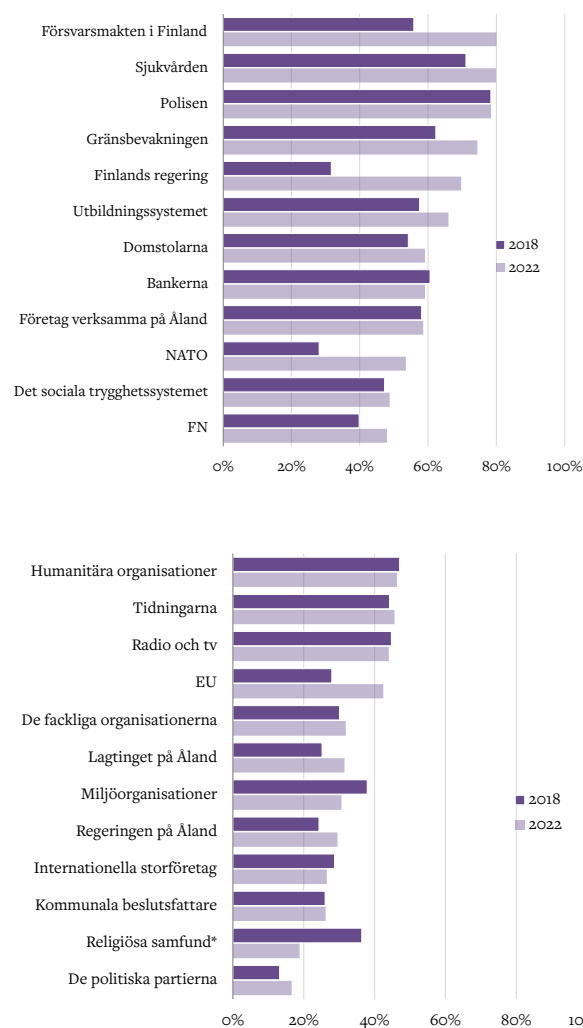
**Huvudindikator:** Andel av befolkningen som anger hög mellanmänsklig tillit. (Källa: ÅSUB tillitsrapport 2022:6 och 2018:5)

Figur 5 Andel svarande enligt nivå av generell mellanmänsklig tillit på Åland 2018 och 2022



**Delindikator:** Förtroende för olika samhällsinstitutioner (Källa ÅSUB tillitsrapport 2022:6 och 2018:5)

Figur 6 Förtroende institutioner och grupper: Andel svarande som har mycket eller ganska stort förtroende



Not: Andel svarande (Skala: 1 Mycket stort förtroende – 5 Mycket litet förtroende). \*Religiösa samfund motsvarar "Kyrkliga samfund" i Tillitsstudie för Åland 2018. Källa: ÅSUB Rapport 2022:6.

**Delindikator:** Andel valdeltagande i lagtings- och kommunalvalen (Källa ÅSUB Valstatistik)

Tabell 8 Valdeltagande i lagtings- och kommunalvalen 2015-2023, %

	2015	2019	2023
Lagtingsvalet	70 %	70 %	68 %
Kommunalvalet	67 %	66 %	64 %

### Kommentar:

De nordiska länderna är högtillitsländer – Åland likaså: resultatet från ÅSUBs tillitsstudier visar att de flesta ålänningar känner tillit till medmänniskor. Förtroendet har ökat markant för Finlands regering, Försvarmakten i Finland, NATO och EU jämfört med 2018. Det kan också ses en viss ökning i förtroende för lagtinget och regeringen på Åland, de politiska partierna, FN, gränsbevakningen, utbildningssystemet och sjukvården. Valdeltagandet har sjunkit något över tid. Förutsättningar för barn att vara delaktiga i beslutsprocesser borde utvecklas.



## Delmål 2.8

**Kultur, idrott och andra föreningsaktiviteter förenar människor och skapar delaktighet.**

**Delindikator:** Andel som är medlemmar i en förening och genomsnittligt antal föreningsmedlemskap per person (Källa: ÅSUB rapport 2021:6)

Tabell 9 Andel som är medlemmar i en förening och genomsnittligt antal föreningsmedlemskap per person

	Andel föreningsaktiva	Antal föreningar
Totalt	57 %	3
Kvinnor	61 %	3
Män	53 %	2

### Kommentar:

Se huvudindikator 4 under mål 1 som visar att två tredjedelar är nöjda med sin fritid när den senaste fritidsvaneundersökningen gjordes. Andelen som är medlemmar i en förening har gått ner något sedan 2014 (ÅSUB rapport 2014:6), då det låg på 61%. Den vanligaste typen av förening bland både män och kvinnor över tid är idrottsförening (20 % 2021). Även medlemskap i en kulturförening (bildkonst, konsthantverk, film & foto, kulturarv, litteratur, musik, dans, teater) är vanligt, men här är medlemskapet signifikant vanligare bland kvinnor. Gemenskap och delaktighet kan dock upplevas på många sätt, och också utanför ett föreningsengagemang. Åland är rikt på kultur, evenemang och fritidssysselsättningsmöjligheter.





## Strategiskt utvecklingsmål 3

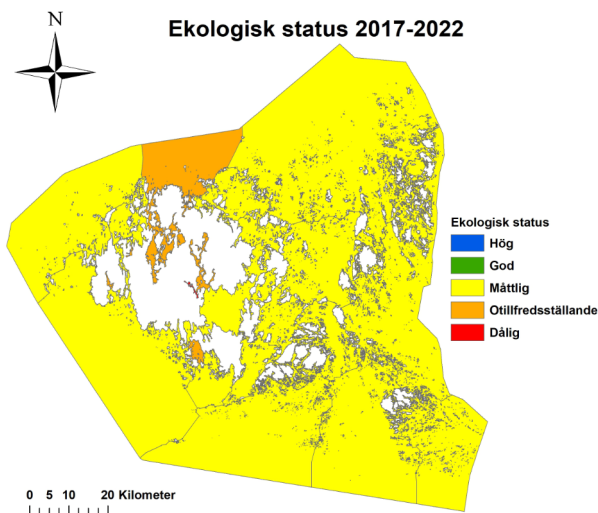
# God vattenkvalitet

Vatten är en grundförutsättning för allt levande på planeten. På Åland finns en utbredd insikt om betydelsen av ett friskt Östersjön med alla dess vikar, djupgröpar och ytvatten samt tillgången till friska sjöar för rent dricksvatten.

Mål 3 har två övergripande huvudindikatorer som inte kopplar direkt till något delmål:

**Huvudindikator:** Vattnets ekologiska status (Källa: Miljöbyrån, Ålands landskapsregering)

Figur 7 Ekologisk status 2017-2022



Tabell 10 Sjöstatus 2020-2023

Sjöstatus 2020-2023								
Sjö	Klorofyll	VäxtPl.	Fisk	Makrofyter	Benthos	TotP	TotN	Sammanvägd status
Södra Långsjön	Hög					Hög	God	God
Borgsjön	Hög					Hög	Hög	Hög
Dalkarby träsk	Hög	Hög	God	Måttlig	Hög	Hög	God	Måttlig
Gröndals träsk	Hög					God	God	God
Tjudö träsk	Hög					God	Måttlig	God
Västra Kyrksundet	God	God	Hög	God	Hög	God	God	God
Östra Kyrksundet	God	God	Hög	Hög	Hög	Måttlig	God	God
Oppsjön	God					God	Måttlig	Måttlig
Lavsböle träsk	God	Hög	God	Hög	Ottillf.	God	God	Ottillfredsställande
Inre Fjärden	God					God	Ottillf.	Måttlig
Toböle träsk	God					Måttlig	God	Måttlig
Storträsk	God					Ottillf.	Dålig	Måttlig
Långsjön	Måttlig	Måttlig	Hög	Måttlig	Ottillf.	Ottillf.	Måttlig	Ottillfredsställande
Vargsundet	Måttlig	Måttlig	God	Måttlig	Måttlig	Måttlig	Ottillf.	Måttlig
Markusbölefjärden	Måttlig	Måttlig	Hög	God	Måttlig	Ottillf.	Måttlig	Måttlig
Vargata träsk	Dålig					Dålig	Dålig	Dålig

### Kommentar:

Vad gäller Ålands kustvatten är den ekologiska statusen på en måttlig nivå i mellan- och ytterskärgrården. Den ekologiska statusen i innerskärgrården är sämre och ligger generellt på en otillfredsställande nivå men Kaldersfjärden, Ämnäsviken och Jomala vik uppvisar dålig ekologisk status. Sjöarnas ekologiska status varierar men de flesta har måttlig status. Under hösten 2024 inleds arbetet med en ny statusklassificering av vatten, som kommer att vara färdigställd i februari-mars 2025. Denna klassificering är en del av den pågående uppföljningen av vattnets ekologiska status i enlighet med EU:s vattendirektiv.

Flera andra direktiv påverkar också vattnets status och dess långsiktiga hållbarhet. Genomförandet och uppföljningen av vattendirektivet, havsmiljödirektivet, nitratdirektivet, översvänningsdirektivet och havsplaneringsdirektivet fungerar som viktiga milstolpar i arbetet med att uppnå god vattenstatus. Dessa direktiv omfattar åtgärdsplaner med samrådsprocesser och statusrapporter.

Under året utkom Havsmiljöns tillstånd i Finland 2024. Rapporten är en sammanfattning av tillståndet i Finlands havsmiljö (inklusive Åland) och bedömningen görs med hjälp av mer än hundra indikatorer. Jämfört med den tidigare statusbedömningen har den största delen av indikatorerna för havsnaturens tillstånd förblivit på samma nivå och det övergripande tillståndet har inte blivit mycket bättre. Däremot visar långtidsrenderna att tillståndet har förbättrats för flera



**Huvudindikator:** Genomförandegrad av vattenvårdsåtgärder (Källa: Ålands landskapsregering, Miljöministeriet, Närings-, trafik- och miljöcentralen, Syke)

### **Kommentar:**

Syftet med åtgärdsprogrammen, enligt vattendirektivet, är att förhindra försämring av vattnets status och att uppnå god vattenkvalitet, både i inlandsvatten och i marina områden. Dessa program har samordnats för att undvika överlappning mellan vattendirektivet och havsmiljödirektivet. Vid utformningen har man tagit hänsyn till internationella åtaganden, som HELCOM:s aktionsplan för Östersjön. En delrapport ska upprättas tre år efter varje åtgärdsprogram för att redogöra för framstegen. Ett uppdaterat vattenåtgärdsprogram för perioden 2022–2027 fastställdes i slutet av 2021. Vissa åtgärder är långsiktiga till sin natur, ständigt pågående och slutförs aldrig. Totalt finns 30 åtgärder inom vattenvården; 10 genomförda, 17 påbörjade och 3 icke påbörjade. Inom havsvården finns totalt 21 åtgärder; 20 påbörjade och 1 icke påbörjad (per 5 februari 2024).

### **Delmål 3.1**

**Alla på Åland har kunskap om och tar ansvar för att åländska vatten uppnår god kvalitet.**

**Delindikator:** Andel ålänningar som anser att det är viktigt att skydda miljön. (Källa: ÅSUB Rapport 2022:4)

Undersökningen från 2022, Ålänningarna och miljön, visar att 95 % av ålänningarna anser att det är viktigt att skydda miljön, medan 45 % tycker att det är mycket viktigt. De frågor som anses viktigast (96–98 %) handlar om vattenkvalitet: havsföroreningar, föroreningar av sjöar och grundvatten samt Östersjöns tillstånd.

### **Kommentar:**

Många projekt för att öka kunskapen om vatten har genomförts eller pågår, såsom Havsdatabortalen, Smarta vatten, Biodiversea, Rent vatten 2030, CharBioLogic samt Naturbaserade lösningar. Projekt inom miljö- och fiskevård drivs även av Lokalkraft Leader Åland. Trots framsteg uppstår utmaningar på grund av att arbetet med en reviderad vattenlag försenas gång på gång. Även en vattentjänstlag vore viktigt för att ge det åländska

samhället de verktyg som behövs för långsiktigt hållbar vattenförvaltning och vattenanvändning.

År 2023–2024 har utställningar hållits i Jomala bibliotek och bärkraft.ax. Dasskampanjen, om hållbara utedasslösningar, har samarbetat med kommunbibliotek och nått över 10 000 visningar på sociala medier. Uppdrag Vatten, en kasse med vattenrelaterade experiment, har varit tillgänglig på Ålands kommunbibliotek.

Ålands naturskola har erbjudit skolklasser naturskoldagar om Östersjön. Vattenskydd.ax sprider fakta och tips om vattenkvalitet och vattenåtgärder för privatpersoner och jordbrukare. Medvetenheten om övergödning och klimatpåverkan är hög, men ökad förståelse och bra verktyg för individåtgärder behövs.



### **Delmål 3.2**

**Ålands röst i Östersjön är proaktiv. Åländska aktörer och individer samverkar med övriga Östersjöregioner för att påverka och uppnå vatten av god kvalitet.**

### **Kommentar:**

Flera gränsöverskridande projekt pågår kontinuerligt och bidrar till att stärka Ålands proaktiva roll i Östersjön. Bland annat är dessa projekt genomförda eller pågående: WATERCHAIN, REISFER, Sustainable Flow, Åland Sailing Robots, Autonomous Fish Data Collection for Ecosystem Management, SEABASED, Coast4us, Pan Baltic Scope, eMSP NBSR, Nordiska ministerrådets visionsprojekt Havsförvaltning och klimat, samt Baltic Reed.

Kustvattendagen ordnas årligen med deltagare och presentatörer främst från Åland, Finland och Sverige. Under 2024 var fokusområdet gränsöverskridande ekosystembaserad förvaltning.

Ålands landskapsregering har varit aktiv i arbetet med att förbättra miljön i Östersjöregionen genom sitt deltagande i HELCOM, medan Ålands lagting har engagerat sig genom BSPC. Sedan 2016 har Ålandsbankens Östersjöprojekt bidragit med cirka 5 miljoner euro till finansiering av miljöprojekt runt hela Östersjön. Östersjöfonden har sedan 30 år årligen delat ut priser för bra insatser för Östersjön vilket ger kraft till arbetet och synlighet för Ålands röst i regionen.

Under 2024 kom de nordiska naturskyddsföreningarna överens om att samarbeta för att stärka skyddet av marina områden och uppnå målen i 30/30 - initiativet.



### Delmål 3.3

**Näringslivet på Åland använder hållbara cirkulära lösningar och bidrar till minst halverade utsläpp av näringsämnen till 2030 (jämfört med 2015).**

#### Kommentar:

För att främja cirkulära lösningar inom näringslivet krävs det ökade insatser, särskilt inom jordbrukssektorn. Det behövs rådgivare för dränerings- och dikesunderhåll samt åtgärder inom jordhälsa, och behovet av fler fosfor- och kvävefallor i anslutning till åkrar är stort. Dessutom finns ett behov av att implementera tekniker för multipel återanvändning av vatten, vilket skulle bidra till både effektivare resursanvändning och minskade utsläpp.

Medaktören Optinova i Godby har sänkt sin vattenförbrukning med minst 39 % efter att ha installerat och tagit i bruk ett vattenreningsystem där de cirkulerar och renar vatten.

ACA har bl a. infört ett slutet system för kylningen av yoghurt och installerat skumstationer på strategiska platser för att minska vattenanvändningen vid tvättning.

Projekt som testar innovativa lösningar:

Projektet Hungry for Saltvik gick ut på att optimera cirkulationen av näringsämnen. Till exempel samarbetade bönder med lokala livsmedelsproducenter (som Orkla) för att återvinna avfall till bioenergi, i en agroekologisk symbios.

Projektet Vattensmarta matsystem syftar till att skapa och testa en verksamhetsmodell för att göra livsmedelssystem mer vattensmarta.

I projektet Aquaphoenix testas att samla upp och omvandla slam från fiskodlingar till gödsel och biogas. Målet är att undersöka hur slaminsamling kan minska miljöpåverkan och främja hållbar fiskodling.



### Delmål 3.4

**Hänsyn till klimatförändring och dess konsekvenser integreras i alla utvecklings- och planeringsprocesser som påverkar vattenbruk och havsanvändning.**

#### Kommentar:

Strategiska dokument har tagits fram för att säkerställa att klimatförändringar beaktas i fysisk planering och miljökonsekvensbedömningar. Ålands vattenbruksstrategi 2021–2030 kopplar till planering och klimatförändringar, bland annat genom lokalisering av fiskodlingar för att minimera miljöpåverkan. Ålands havsplan (2021) syftar till hållbar användning av havsområden, förbättrad vattenkvalitet och god miljöstatus, där klimatförändringar och vattenkvalitet är centrala bedömningsgrunder. Vid revideringen betonas ekosystembaserad planering med fokus på skydd och restaurering av marina områden som kan fungera som klimatrefuger och kolsänkor.

Ålands landskapsregering arbetar med genomförande av översvämningdirektivet. En uppdatering har skett under 2024, efter en samrådsprocess. Flera klimatanpassningsåtgärder har genomförts för att skydda vatten. Tillsynsvägledning har tagits fram för enskilda avlopp och allmänna vattenskyddsbestämmelser har utvecklats för dricksvattentäcker. Vägtrummor dimensioneras numera för förändrade vattenflöden och hamnkonstruktioner har byggts med möjlighet till framtida justeringar kopplade till vattenståndet. Jordbruket arbetar med dammar för att hantera både översvämningar och torka.

Kommunerna gör också framsteg. Jomala har antagit en klimat- och hållbarhetsstrategi i linje med Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda. Mariehamn har byggt multifunktionella våtmarker och sedimenteringsdammar för att hantera ökad nederbörd och minska översvämningens risk, samt utvecklat en grönplan för bättre dagvattenhantering, klimatanpassning och biologisk mångfald.



### Delmål 3.5

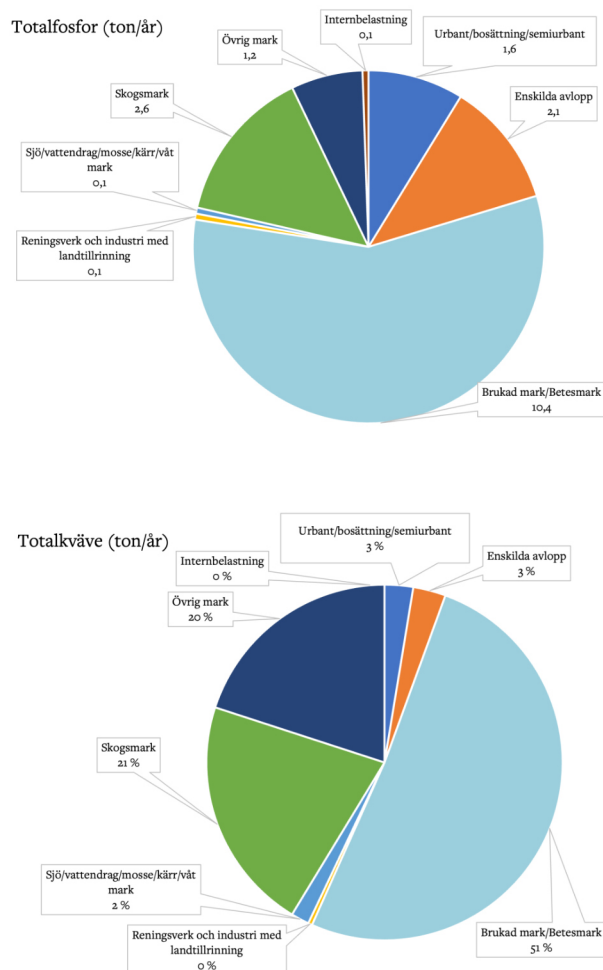
**Människoskapade nettoutsläpp av fosfor och kväve till vatten har minst halverats år 2030 (jämfört med 2015).**

**Huvudindikator:** Utsläpp av fosfor och kväve  
(Källa: Ålands landskapsregering)

Belastningen på våra vatten är huvudsakligen från människoskapade källor. Många kan vi påverka men en del kan vi inte påverka direkt på Åland (se delmål 3.2).

Den totala belastningen på Ålands kustvattenförekomster från land är: 18,2 ton fosfor/år och 624,5 ton kväve/år (figur 8). Total belastning, inkl. atmosfärisk deposition och punktutsläpp till vatten (fiskodlingar och reningsverk) är 91,3 ton fosfor/år och 3255,7 ton kväve/år.

Figur 8 Belastningen av fosfor och kväve från olika källor på land, beräknad enligt Hype-modellen. (Källa: Miljöbyrån, Ålands landskapsregering)

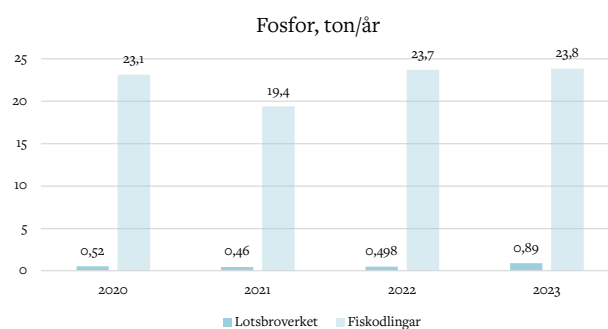


Beräkningsmetoden för vattendragsbelastningen utförs av Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) men tyvärr finns ingen tidsserie tillgänglig idag. Från 2025 kommer en årlig uppföljning av de belastningsdata som ingår i modellen.

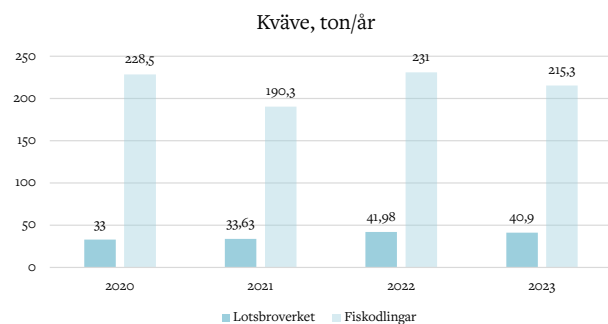
**Delindikator:** Utsläpp av fosfor och kväve från fiskodlingar och avloppsreningsverk

Utsläppen av fosfor och kväve från reningsverket Lotsbroverket och från fiskodlingarna följs upp årligen. Bortsett från atmosfärisk deposition står utsläppen från fiskodlingar för den största delen av fosforbelastningen på våra kustvattenförekomster (figur 9). Fiskodlingarna är den tredje största utsläppskällan för kväve, efter atmosfärisk deposition och brukad mark.

Figur 9 Årlig fosforbelastning från Lotsbroverket och fiskodlingarna. Källa: Miljöbyrån, Ålands landskapsregering



Figur 10 Årlig kvävebelastning från Lotsbroverket och fiskodlingarna. Källa: Miljöbyrån Ålands landskapsregering



### Kommentar:

En ny sedimentationsdamm i Museiparken i Mariehamn renar dagvattnet från ett ca 85 hektar stort avrinningsområde med delar av centrum och södra staden. Dammen är beräknad att kunna avskilja ca 43 % av ingående partikelbunden fosfor och 23 % av ingående kväve.

Ålands Vatten har de senaste åren anlagt fyra våtmarker runt om i vattenskyddsområdet för Långsjön och Markusbölefjärden. Våtmarkernas huvudsyfte är att fånga upp näringsämnen. Enligt modellberäkningar kan dessa våtmarker minska belastningen på Långsjön med 15 kg fosfor per år och på Markusbölefjärden med ca 100 kg fosfor per år.

För att minska näringsförlusterna från brukad mark och skogsmark arbetas också med rådgivning, strategier och olika kunskapshöjande projekt.



### **Delmål 3.6**

**Internbelastningen av fosfor i sjöar och vikar har identifierats och åtgärder pågår för minskningar.**

#### **Kommentar:**

Projektet Rent vatten 2030 (pågår år 2023–2026) har som målsättning att höja den ekologiska statusen ett steg i tolv sjöar och havsvikar på Åland. Särskilt prioriterade är dricksvattentäkterna Markusbölefjärden, Långsjön, Toböle träsk och Lavsböle träsk. Övriga vattenförekomster är Östra och Västra Kyrksundet, Vargsundet, Träsk-Finbyviken, Bertbyvik, Kaldersfjärden, Jomalaviken och Ämnäsviken. För att höja statusen och förbättra vattenkvaliteten ska åtgärdsplaner tas fram för var och en av vattenförekomsterna och konkreta åtgärder ska utföras.

Internbelastningen är undersökt i två av tolv sjöar än så länge (Markusbölefjärden och Långsjön). Internbelastningen i Östra Kyrksundet och Vargsundet är på väg att genomföras. Inga åtgärder för att minska internbelastningen är påbörjade än.

Den vanligaste och mest etablerade åtgärden för att minska internbelastningen är aluminiumbehandling av botten. Projektet Rent Vatten och andra projektinitiativ tittar också på andra möjliga behandlingsmetoder som t.ex. aktiverad kalk.



### **Delmål 3.7**

**Människoskapade kretslopp av näringsämnen är till största delen slutna. Åland är ledande i Östersjöregionen gällande cirkulärt omhändertagande av näringsämnen 2030 och exportör av näringsämnen 2051.**

#### **Kommentar:**

Under året har en projektgrupp (Ålands Vatten/VA samarbetet, ÅTH, ÅPF, Hushållningssällskapet, Lotsbroverket och Svinryggen Ab) tagit fram ett

försöksprojekt att omvandla avloppsslam till biokol som är planerat att förverkligas med Svinryggen Ab som huvudman.

Trots ambitionen att skapa slutna kretslopp av näringsämnen har vi ännu en lång väg att gå för att uppnå målet att bli ledande inom cirkulärt omhändertagande av näringsämnen i Östersjöregionen, och ännu längre innan vi kan bli exportörer av näringsämnen. För att nå dessa mål krävs betydande insatser och innovationer inom både teknik, juridik och samarbete mellan olika sektorer, så som återföring av avloppsslam till åkrar.



### **Delmål 3.8**

**Läckage av farliga ämnen, såsom läkemedel, växtskyddsmedel, hushållskemikalier, mikroplaster och gifter till vattenmiljön har minskat till icke skadliga nivåer. Nedskräpningen av vattenmiljön har upphört.**

#### **Kommentar:**

Årligen kommer ca 30 ton sopor till Lotsbroverket. Kemikalier och läkemedel är svårare att fånga upp, men EU:s kommande avloppsdirektiv kommer ställa krav på läkemedelsrening.

Håll Skärgården Ren Rf övervakar och städar stränder på Åland, samt samlar in data för att kartlägga nedskräpningens omfattning. Tre referensstränder städas i september varje år. Skräpet räknas och kategoriseras och data skickas vidare till det nordiska nätverket Nordic Coastal Cleanup och Finlands miljöcentral (SYKE).

Så kallade prioriterade ämnen, för närvarande 45 stycken, anses särskilt skadliga och utgör risker för ytvattenmiljön inom EU. Dessa ämnen provtas regelbundet i vatten, biota och sediment. En rapport från Åland (2022–2023) visar att utsläppen av farliga ämnen som metaller, PAH:er och bromerade flamskyddsmedel har minskat, men ämnen som tributyltenn (TBT) och polycykliska aromatiska kolväten (PAH) har fortfarande förhöjda halter i vissa områden, särskilt nära hamnar. Åtgärder pågår, men ytterligare insatser krävs för att minska dessa ämnen till icke skadliga nivåer.

Kunskapen om mikroplaster i miljön på Åland baseras i stor grad på omvärldsbevakning och jämförelser med andra liknande regioner, men tillgången till mätdata är begränsad.

Frågan om konstgräsplaner diskuteras tidvis och de organisationer som är huvudmän för konstgräsplaner på Åland följer utvecklingen av både material och regelverk.

Mariehamns stad har byggt en sedimentationsdamm i Museiparken för att rena vatten från ett 85 hektar stort avrinningsområde, inklusive delar av centrum och södra staden. Området samlar upp mikroplaster och tungmetaller från trafikerade vägar och parkeringsytor. Dammen beräknas avskilja cirka 40–60 % av tungmetaller och 60 % av suspenderat material.



Det behövs förberedande lagstiftning för kommande teknik med tre rör för vatten och avlopp vid byggande (dricksvatten, gråvatten, svartvatten). Mer tillsyns- och informationsarbete skulle behövas för enskilda avlopp. Kommunerna har inte kapacitet att sköta tillsynen.



### **Delmål 3.9**

**Ett samlat helhetsperspektiv på VA-användningen som säkerställer att handlingsplaner och åtgärder innebär förbättringar av vattenkvaliteten.**

#### **Kommentar:**

Vatten- och avloppssamarbetet (VA-samarbetet) startade 2016 och består idag av Ålands Vatten Ab och tolv kommuner och har i uppgift att arbeta övergripande och långsiktigt med vatten- och avloppsutvecklingsbehov på Åland. Inom ramen för VA-samarbetet genomförs olika projekt:

- Under 2024 installeras drygt 900 digitala vattenmätare i ett flertal kommuner för att få bättre koll på vattenanvändningen, läckor och omänt vatten.
- Inventering av avloppspumpstationer och avloppsledningsnät för att undvika bräddningar och minska näringsläckage från avloppsnätet, bl.a. genom digitalisering som medför ökad övervakning och flödesstyrning, startar 2024.
- Arbetet med att revidera VA plan Åland från 2018 har påbörjats 2023. Strukturen för den nya planen innebär en plan i fyra delar: VA policy, VA åtgärdsplan, VA översikt och VA prognos 2050. Under 2023 har VA samarbetets styrgrupp godkänt den första delen, VA policy.
- Digitalisering av VA-ledningsnät för att strukturera VA-infrastrukturen pågår. Under 2023 godkändes ett datadelningsavtal mellan kommunerna och landskapet så att kommunerna har möjlighet att logga in i landskapets databas. Materialet kan användas som ett gemensamt planeringsverktyg för vatten och avlopp.



## Strategiskt utvecklingsmål 4

# Ekosystem i balans och biologisk mångfald

Biologisk mångfald är en avgörande grund för jordens livsuppehållande system och vår nuvarande och framtida välfärd vilar på denna grund. Biologisk mångfald bidrar till ökad motståndskraft i ekosystemen.

### Delmål 4.1

Alla som bor och verkar på Åland har insikten om att djur, växter och ekosystem har ett egenvärde i sig själva. Kunskap om biologisk mångfald, ekosystem i balans samt särskilt värdefulla arter och biotoper är hög inom alla samhällssektorer.

**Huvudindikator:** Attityd hos allmänheten till biologisk mångfald (ÅSUB 2022:4)

Tabell 11 Attityd hos allmänheten till biologisk mångfald. Andel (%) svarade som instämmer/instämmer helt, efter delfråga. Källa: ÅSUBs rapport 2022:4

	Instämmer	Instämmer helt
Det är vårt ansvar att skydda naturen	89,4	73,3
Vår hälsa och vårt välmående är beroende av naturen och biologisk mångfald	87,3	61,2
Biologisk mångfald och en välmående natur är viktiga för vår långsiktiga ekonomiska utveckling	84,0	57,9
Djur, växter och ekosystem har ett egenvärde i sig	88,8	67,6

### Kommentar:

Attityden till den mer-än-mänskliga naturens egenvärde mäts genom den sista delfrågan i indexet, som visar på att 88,8 % av de svarande instämmer, och 67,6 % instämmer helt i påståendet.

Kunskapen om den mer-än-mänskliga naturen har inte mätts, men de två delfrågorna om den mänskliga och samhällsekonomiska beroendeställningen kan ge en fingervisning, där över 80 % instämmer och runt 60 % instämmer helt i påståendena.

En nyligen publicerad socioekonomisk analys om marina skyddsområden visar att många ålänningar känner stor omsorg för skärgården, men är misstänksamma mot hur naturskyddsrestriktioner kan påverka deras möjligheter att vistas i området. Många är måna om att ta hand om skärgården och uttrycker att småskalig jakt och fiske är viktiga. Det här speglar behovet av en försiktig balansgång, och att de med lokal kunskap, myndigheter och sakkunniga behöver samarbeta om områdesskydd.



### Delmål 4.2

Ekosystem och biologisk mångfald är integrerade i alla utvecklings- och planeringsprocesser för mark- och havsanvändning (s.k. regional grönstruktur) och används som redskap för att mildra effekter av klimatförändringarna, motverka habitatfragmentering och -förstöring samt säkerställa gröna korridorer.

### Kommentar:

Åland saknar en övergripande planering som tar grönstruktur i beaktande, likaså saknas strandskydd. Inom arbetet med Ålands fysiska strukturutveckling kommer en plan för grönstruktur och klimatanpassning att utföras under 2025. En grönplan för Mariehamns stad antogs 2023.

Enligt plan- och bygglagen ska kommunerna ha en kommunöversikt som anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön, inklusive natur- och biotopskydd. I dagsläget är det endast Jomala som har en sådan kommunöversikt. Inom Ålands landskapsregerings projekt Sunnavind, vars syfte är att möjliggöra havsbaserad vindkraft, kommer miljöanalyser att genomföras som del av havsområdenas planläggning.

Det finns således en begynnande hänsyn till ekosystem och biologisk mångfald i planerings- och utvecklingsprocesser, men åtgärderna är antingen inte ännu genomförda eller så enstaka att det just nu inte ser ut att räcka till för att nå delmål 4.2. till 2030.



### Delmål 4.3

**Miljöpåverkan av invasiva arter är så låg att på Åland naturligt förekommande arter och biotoper inte hotas.**

**Delindikator:** Utbetalda rovdjurspremier (minkar och mårhundar)/år (Källa: Ålands landskapsregering, Enheten för jakt och viltvård)

Tabell 12. Utbetalda rovdjurspremier/år

År	Rovdjurspremie €
2024	22150
2023	20490
2022	19920
2021	21874
2020	19120
2019	19260
2018*	21723
<b>Totalt</b>	<b>144537</b>

\*2018 var rovdjurspremien 8 euro per redovisad mink eller mårhund, därefter 10 euro

### Kommentar:

Landskapsregeringen ansvarar för den allmänna samordningen av frågor kring främmande djur- och växtarter. Sedan 2016 har arter som bedömts vara av särskild unionsbetydelse reglerats i EU:s förteckning, och har kompletterats 2017, 2019 och 2022. År 2021 trädde landskapslagen (2020:113) om invasiva främmande arter i kraft som förbjuder innehav, handel och spridning av arter i landskapet. Observationer av främmande arter kan numera lämnas till en inrapporteringskarta för hela Åland.

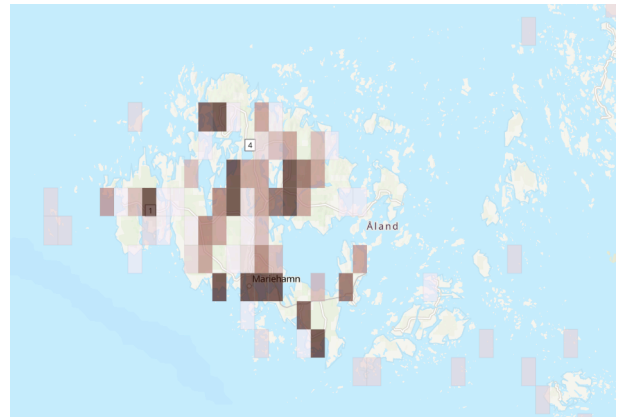


Bild 1. Inrapporteringskarta för hela Åland. Klicka på bilden för att komma till inrapporteringskartan för främmande djur och växter.

Jaktvårdsföreningarna får förutom premie för jakt på invasiva rovdjur sedan 2022 också extra stöd för satsningar på ökat samarbete och jakttryck på invasiva arter, detta kan innebära t.ex. fällor och viltkameror.

Invasiva växter etablerar sig också fortsättningsvis på Åland. En ny inventeringsstudie (Kunttu & Kunttu 2024) visar att vresrosen fortfarande sprids och nyare bestånd växer fram. Vresrosen är ett speciellt stort hot eftersom den påverkar känsliga strandbiotoper var många rödlistade plantor växer och sänker därmed också den totala artrikedomen. Fastighetsverket och Landskapsregeringen bekämpar idag aktivt vresrosen på flera naturskyddsområden. Vägnätsbyrån bekämpar också blomsterlupin, jätteloka och parkslide på definierade platser i landskapets vägnät. Bekämpningen sker i samråd med landskapets miljöbyrå. Sammantaget finns lagstiftning och stöd för bekämpning, men invasiva arter påverkar fortfarande på Åland naturligt förekommande arter.



#### Delmål 4.4

Havs-, kust-, och landområden samt särskilt skyddsvärda biotoper och arter på Åland är skyddade minst till den nivå och omfattning som EU:s regelverk kräver.

**Huvudindikator:** Andel skyddad mark (Källa: ÅSUB ekologisk hållbarhet 9)

2023: 2,3 % av Ålands landareal är skyddad i lag (i september 2024 har den skyddade landarealen stigit till 2,4 %).

**Huvudindikator:** Andel skyddat vatten (Källa: ÅSUB ekologisk hållbarhet 9)

3,2 % av Ålands vattenareal är skyddad i lag (i september 2024 har den skyddade havsarealen stigit till 3,4 %).

På Åland finns 63 områden som är skyddade som naturreservat och 13 områden skyddade antingen genom avtal eller som har anskaffats av landskapsregeringen till naturskyddsändamål. Det finns 10 i lag fredade naturminnen samt 9 fågelskyddsområden. Projektet LIFE-IP Biodiversea karterar den åländska skärgården med avsikt att bidra till skydd av marina miljöer. År 2023 kom också en ny naturvårdsförordning som bl.a. innehåller en utvidgad lista över särskilt skyddsvärda biotoper. Vidare samma år etablerades också en stödordning som möjliggör frivilligt biotopskydd. År 2023 beviljades frivilligt skydd av 17 områden på totalt 104 hektar och år 2024 fick programmet 50% flera ansökningar för frivilligt skydd jämfört med 2023. Detta visar att många markägare kan tänka sig att skydda sina marker, men att resurserna för ersättning behöver vara tillräckliga så att så mycket mark som möjligt kan skyddas.

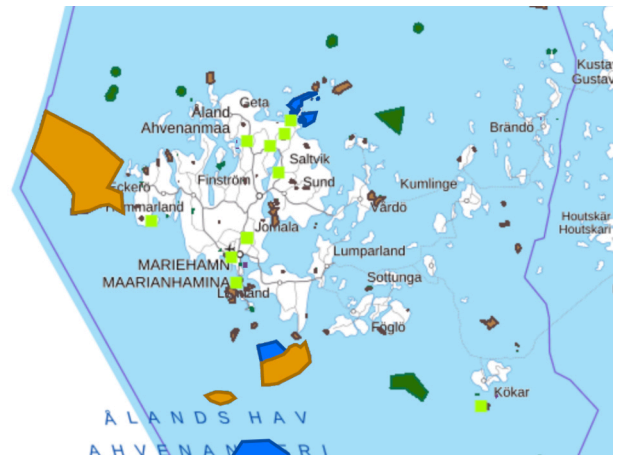


Bild 2. Karta över naturskyddsområden på Åland. Klicka på bilden för att komma till kartan.

#### Kommentar:

I dagsläget finns inget bindande naturskyddsmål från EU, men enligt EU:s strategi för biologisk mångfald bör minst 30 % av landytan och minst 30 % av havet skyddas i EU. Särskilt fokus ligger på områden med värde eller potential för biologisk mångfald och därför ska en 1/3 av den skyddade arealen vara strikt skyddad: ”Ett strikt skydd betyder inte nödvändigtvis att området blir otillgängligt för människor, men syftar till att lämna naturliga processer väsentligen ostörda för att respektera områdets ekologiska krav.” (Europeiska kommissionen, 2020). Denna målsättning på 30/10 är i linje med den internationella konventionen om biologisk mångfald och dess Kunming-Montreal protokoll, som EU, Finland och Åland är bundna av. Ännu har inga exakta procenttal förhandlats mellan Finland och Åland, men mera än 10 % av viktiga marina livsmiljöer och artförekomster i Finland som borde få ett strikt skydd finns inom Åland – det åländska vattenområdet omfattar drygt 20 % av hela det finska vattenområdet vilket också medför ansvar. Ålands landskapsregering fastslår under hösten 2024 en strategi för naturvård som ska återspegla 30/10-målet. Sammantaget kan konstateras att Åland ligger långt efter både en moralisk och en politisk naturskyddmålsättning.



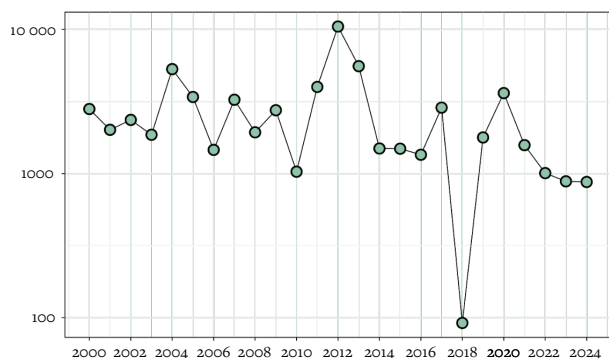


#### Delmål 4.5

Naturförlusten har avstannat. Områden där särskilt skyddsvärda biotoper eller arter tidigare förekommit har antingen återställts eller så har dessa arter och biotoper återinförts eller återskapats inom områden som särskilt lämpar sig för dessa förekomster.

**Delindikator:** Kartering av ängsnätsfjärilen på Åland- antal observerade larvgrupperingar/år (Källa: Helsingfors universitets studie 1993- 2024)

Figur 11 Antal vinterbon av ängsnätsfjäril 2000-2004



Dagfjärilsarter är beroende av olika ängsväxter, varför just ängsnätsfjärilen kan vara en indikatorart. Inventeringar visade på redkordfä larvbon av ängsnätsfjärilen torrsommaren 2018, men situationen verkar ha återhämtat sig tack vare en tillräcklig koppling mellan olika habitat/värdväxter. Populationen har dock varit låg (och därmed inte helt återhämtad) under de senaste åren. Vi vet ännu inte exakt om detta beror på väderförhållandena under de senaste somrarna (möjligen för varmt och/eller torrt under kritiska faser för fjärilen) eller om det är en återspeglning av kollapsen 2018 eller någon annan förändring, till exempel i landskapsstrukturen eller själva fälten. (Saastamoinen, 2022 och 2024).

#### Kommentar:

På Åland finns det fortfarande mer ängar än i övriga Finland pga att det traditionella jordbruket och betet i högre grad har bevarats. Ändå har många åländska ängsväxter och -fjärilar snabbt börjat minska också här. (Nieminen, Pöyry och Roslin, n.d.) Naturbetesprojekt för att stävja minskade naturbeten har inletts 2024. Landskapsregeringen har upprätthållit slätter på sina naturreservat genom åren och privatpersoners intresse för slätter har ökat. Våtmarker har återställts runtom

Åland (våtmarkswebben Åland). Inom EU har den s.k. naturrestaureringsförordningen godkänts, som innehåller bindande målsättningar för återställande av hav, land och sötvatten. Förordningen gäller även på Åland. Även om studier görs saknar vi i dagsläget på Åland en mer fullständig översikt över naturförlusten. Delmål 4.5 är såpass omfattande att vi anser att det är låg sannolikhet för att nå målet till 2030.





## Strategiskt utvecklingsmål 5

# Attraktionskraft för boende, besökare och företag

**Attraktionskraft förutsätter framåtrörelse. År 2030 har Åland en hög attraktionskraft både för boende och icke-boende, som destination och för investeringar. Bevarandet av och tillgängligheten till naturen är säkerställd med fokus på kustnära områden.**

Stimulans och uppmuntran sker för ett livskraftigt föreningsliv och en livskraftig kultur- och bildningssektor. Konst, design och arkitektur värderas högt och kulturarvet bevaras, synliggörs och utvecklas. Den offentliga sektorn är samspelt, serviceinriktad och ekonomiskt stabil och erbjuder kvalificerade och utvecklande arbetsmöjligheter. Fysiska och digitala mötesplatser är tillgängliga för alla. Näringslivet är framgångsrikt lokalt och internationellt och erbjuder kvalificerade arbetsmöjligheter. Litenheten tas tillvara och företagen verkar för snabb implementering av nya innovationer och tekniska lösningar.

Mariehamn med omnejd är en livskraftig centralort för hela Åland. Den lokala kollektivtrafiken skapar förutsättningar för resurseffektiva och hållbara transporter och hållbara transportmedel används för kontakterna med omvärlden. God samverkan med andra samhällen runt Östersjön; fördjupade relationer särskilt med Stockholm/Uppsala och Åbo/Helsingfors.

Handlingsprogram och åtgärder för motståndskraft mot och förmåga till anpassning till effekterna av klimatförändringarna och andra förändringar är etablerade och genomförda. Strävan till hög kvalitet på utvecklings- och planeringsprocesser förstärker attraktionskraften och optimerar synergieffekter mellan natur, kultur, infrastruktur och transporter.

Fokus på: god infrastruktur för företag, goda boendemiljöer, mångfunktionella platser och till-

gänglig service. Utvecklings- och planeringsprocesser för mark- och havsanvändning, som kvalitetsmässigt ligger i framkant i nordiskt perspektiv, är en nyckelfaktor för att uppnå en gradvis förstärkning av attraktionskraften. Med hjälp av utvecklings- och planeringsprocesserna optimeras synergieffekterna i samspelet mellan natur, kultur, infrastruktur och transporter. God infrastruktur för företag samt goda boendemiljöer prioriteras. Mångfunktionella platser skapar en levande närmiljö med hög attraktivitet och tillgänglig service.

### Delmål 5.1

**Åland ska ha 35 000 invånare.**

Mål 5 har bara ett delmål, men tre huvudindikatorer.

**Huvudindikator:** Befolkningsförändring (födelseetal, in- och utflyttning) (Källa: ÅSUB, Befolkningsrörelsen)

Tabell 13 Befolkningsrörelsen 2019-2023

	2020	2021	2022	2023
Födda	261	293	245	259
Döda	291	263	301	270
<b>Födelsenetto</b>	<b>-30</b>	<b>30</b>	<b>-56</b>	<b>-11</b>
Inflyttade	957	925	915	917
Utflyttade	742	739	805	734
<b>Flyttningsnetto</b>	<b>215</b>	<b>186</b>	<b>110</b>	<b>183</b>
Korrigerig	60	-1	-39	10
<b>Hela förändringen</b>	<b>245</b>	<b>215</b>	<b>15</b>	<b>182</b>
Invånare 31.12	30129	30344	30359	30541

### Kommentar:

Åland hade 31.12.2023 30541 invånare. Inflyttningen till Åland 2023 låg på samma nivå som året före och var 917 personer. Utflyttningen minskade däremot med 70 personer till 734, det minsta antalet sedan 2014. Antalet födda barn var 14 flera än året före dvs 259 personer, men ändå den tredje lägsta siffran på 2000-talet. De avlidna minskade med ett trettiotal jämfört med 2022 och blev 270 personer. De födda var således 11 färre än de avlidna, medan de inflyttade var 183 flera än de utflyttade.



**Huvudindikator:** Antal arbetsplatser i företag  
(Källa: ÅSUB Arbetsmarknad/Befolkning)

Tabell 14 Antal arbetsplatser i företag 2016-2022

År	Den privata sektorn	Företagare	Arbetsplatser i företag (inkl. Företagare samt Okänd)
2016	8528	1572	10 491
2017	8676	1561	10 631
2018	8521	1599	10 458
2019	8262	1644	10 271
2020	6945	1462	8670
2021	7469	1676	9412
2022	8127	1648	10 047

Under pandemiåren gick antalet arbetsplatser i företagen ner, men återhämtade sig år 2022.



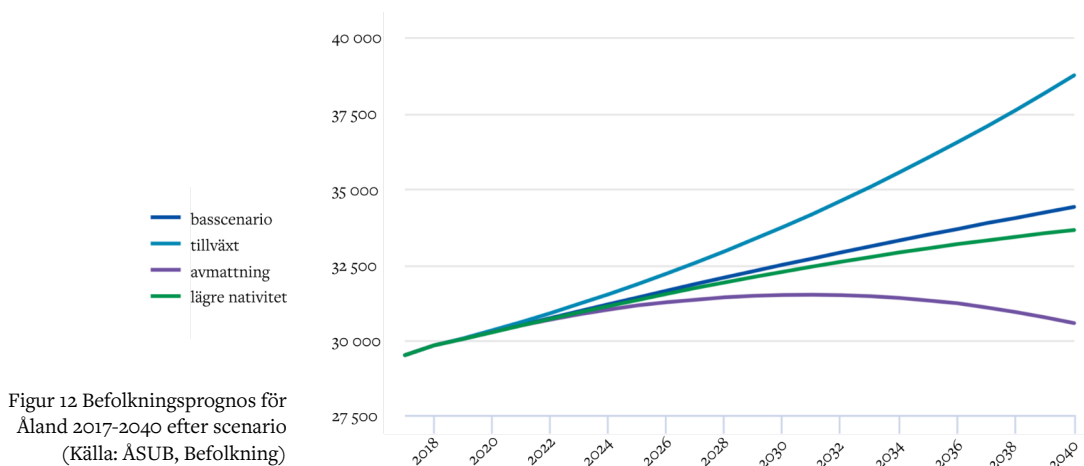
**Huvudindikator:** Antal anlända övernattande gäster i kommersiella logianläggningar. (Källa: ÅSUB Turism)

Tabell 15 Antal övernattande gäster är beräknat på hotell, pensionat/gästhem, stugbyar och campingplatser 2016-2022.

År	Totalt
2016	200 444
2017	204 742
2018	207 644
2019	189 490
2020	83 724
2021	163 827
2022	209 326
2023	199 897

### Kommentar:

Trots att trenderna för alla tre huvudindikatorer är positiva, tyder befolkningsprognoser för Åland på att det optimistiska målet på 35000 inte ens i ett tillväxtscenario nås år 2030 (basscenario 32499, Tillväxtscenario 33753). För att närma oss målet 2030 behöver arbetet fokuseras ytterligare med strukturerat och systematiskt samarbete mellan olika aktörer med tillräckliga resurser för att säkerställa framgång. T.ex pågår samarbete inom kultur- och utbildningssektorn för att stärka dessa aktörer inom kulturområdet. Arbeta pågår också i de åländska kommunerna och Mariehamns stad för att locka nya invånare och öka kommunernas attraktivitet.



Figur 12 Befolkningsprognos för Åland 2017-2040 efter scenario (Källa: ÅSUB, Befolkning)



## Strategiskt utvecklingsmål 6

# Kraftigt minskad klimatpåverkan

Åland ska vara klimatneutralt senast år 2035. Syftet är att leva upp till Parisavtalet och ta ansvar för kommande generationer. Samtidigt skapas nya tillväxtmöjligheter och stärkt konkurrenskraft.

Klimatarbetet på Åland utgår från tre klimatpolitiska pelare där de två första pelarna utgörs av åtgärder kopplade till utvecklingsmål 6 och delmål 7.9 i målet om hållbar konsumtion och produktion. Den tredje pelaren är växthusgasutsläpp kopplade till färjetrafiken till och från Åland som hanteras inom ramen för EU:s utsläppshandelsystem. Mål 6 och delmål 7.9 går in i varandra där den största skillnaden är att delmål 7.9 redovisar utsläpp från konsumtion, inklusive utsläpp i andra länder från importerade produkter och tjänster, till skillnad från delmål 6.1 som redovisar utsläpp från produktion och konsumtion på Åland.

### Delmål 6.1

80 % lägre totala växthusgasutsläpp (exklusive all sjöfart förutom skärgårdsfärjorna) jämfört med 2005.

**Huvudindikator:** Totala koldioxidutsläpp (Källa: SYKE och ÅSUB Ekologisk hållbarhet 16: Det beräknade utsläppet av koldioxidequivallenter)

Utrikes sjöfart ingår inte i SYKE:s beräkningssystem, däremot ingår inrikes sjöfart. Detta innebär att kommunerna Lumparland och Mariehamn, som båda har hamnar med inrikestrafik, har höga utsläppssiffror som härstammar från sjötrafik, medan Eckerö kommun vars hamn enbart har utrikestrafik har lägre utsläppssiffror. Inte heller flygtrafik ingår i beräkningssystemet.

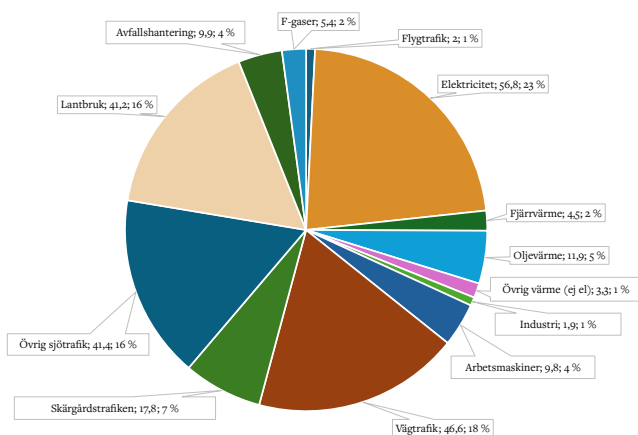
De totala växthusgasutsläppen 2022 är 35 % lägre än 2005.

	2005	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
<b>Åland</b>	<b>285,3</b>	<b>252,1</b>	<b>240,2</b>	<b>242,9</b>	<b>233,6</b>	<b>196,8</b>	<b>194,2</b>	<b>185,7</b>
Elförbrukning	25,2	20,5	18,0	20,5	16,4	12,8	15,0	13,2
Elvärme	11,9	10,2	8,9	10,0	7,8	5,9	7,3	6,5
Fjärrvärme	21,6	8,4	7,5	10,9	11,7	4,3	9,3	4,5
Oljeuppvärmning	31,7	18,0	17,4	16,5	15,1	13,4	13,3	11,6
Annan uppvärmning	4,5	5,0	5,1	4,7	4,7	5,2	5,4	5,4
Industri	5,2	3,1	3,9	3,2	2,7	2,8	2,2	3,6
Arbetsmaskiner	9,2	10,2	9,5	8,6	9,3	9,2	7,9	7,8
Vägtrafik	53,4	55,6	52,4	53,3	60,9	51,7	43,2	48,1
Järnvägstrafik	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sjötrafik	61,0	57,6	55,8	55,3	46,3	33	32,6	33,1
Jordbruk	39,1	44,5	43,8	42,2	41,6	42,3	43	38,6
Avfallshantering	14,6	10,3	9,9	9,5	9,3	8,9	8,4	8,0
F-gaser	7,8	8,8	8,1	8,2	7,9	7,3	6,5	5,4
Vindkraft	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Tabell 16 Totala växthusgasutsläpp Åland 2005-2022 [CO<sub>2</sub>-ekv]

Ålands landskapsregering har låtit ta fram en "Ålandsanpassad" växthusgasutsläppsberäkning baserad på SYKE:s data.

Figur 13 Totala växthusgasutsläpp enligt sektor [kt CO<sub>2</sub>-ekv; %]\*



\*Utsläppskalkylerna i detta diagram baserar sig på en modifierad SYKE-beräkningsmodell. Modellen visar på högre utsläpp för Åland jämfört med SYKE:s utsläppskalkyler eftersom den är anpassad efter de specifika förutsättningarna för Åland, exempelvis med beaktande av sjöfarten. Utsläppskalkylerna för sjöfart och el kan därför vara högre än de SYKE presenterar för Ålands del. Mer information om denna modifierade utsläppsmodell finns i Utredning av Ålands Växthusgasutsläpp - slutrapport från år 2023.

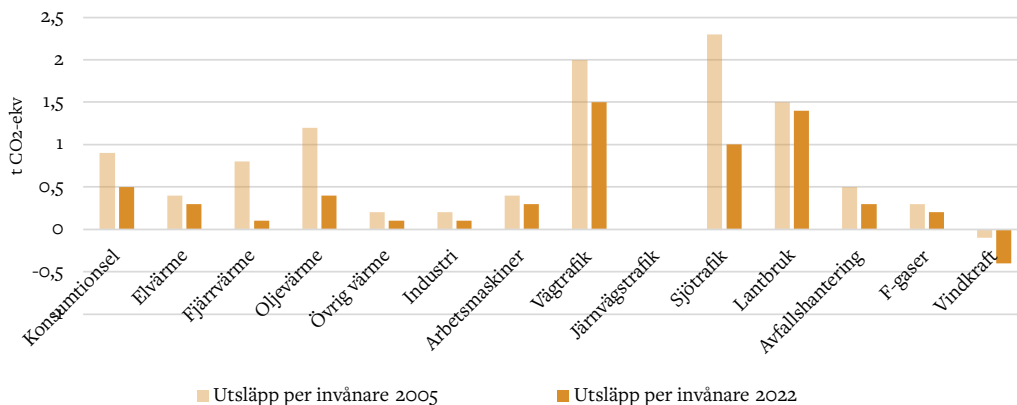
Under perioden 2005-2022 minskade växthusgasutsläppen per invånare med 44 %. Den totala mängden utsläpp år 2022 var 5,9 ton CO<sub>2</sub>-ekvivalenter per invånare på Åland jämfört med 5,5 ton CO<sub>2</sub>-ekvivalenter per invånare i hela Finland. Utsläppen per invånare är högre på Åland än i resten av Finland till följd av sjöfarten, men skillnaden har minskat sedan 2019.

### Kommentar:

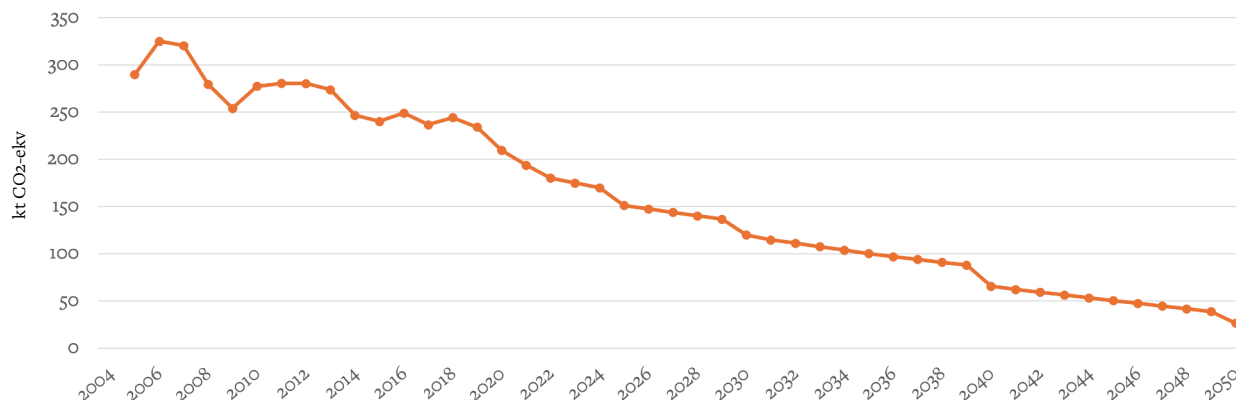
Den prognos som finns i "Utredning av Ålands växthusgasutsläpp - Slutrapport" visar att växthusgasutsläppen år 2030 kommer vara ca 120 000 ton CO<sub>2</sub>-ekvivalenter, vilket är 56 % lägre än 2005. Enligt prognosen uppnås således inte delmål 6.1.



Figur 14 Utsläpp per invånare, 2005 och 2022



Figur 15 Uppskattad minskning av växthusgasutsläpp över tid, totalt



## Delmål 6.2

50 % lägre växthusgasutsläpp från vägtrafiken jämfört med 2005.

**Delindikator:** Vägtrafikens utsläpp i förhållande till de totala växthusgasutsläppen (Källa: Ålands landskapsregering, Infrastrukturavdelningen)

Vägtrafikens utsläpp var 10 % lägre 2022 än 2005.

Tabell 17 Utsläpp från vägtrafiken på Åland 2005-2022 [kt CO<sub>2</sub>-ekv]

	Vägtrafik	Åland
2005	53,4	285,3
2016	55,6	252,1
2017	52,4	240,2
2018	53,3	242,9
2019	60,9	233,6
2020	51,7	196,8
2021	43,2	194,2
2022	48,1	185,7

**Delindikator:** Antal fordon med alternativa drivmedel 31.12.2023 (Källa: Fordonsmyndigheten på Åland)

Tabell 18 Antal registrerade fordon enligt drivmedel

Drivmedel/ Fordonskategori	Person- bil	Paket- bil	Buss	Lastbil
Metan	17	4	0	0
Laddhybrid	123	2	0	0
El	536	87	0	0
Biodiesel	0	0	1	0
Etanol	99	0	0	0
<b>Totalt antal: 869</b>	775	93	1	0

Det totala antalet registrerade fordon i det åländska fordonsregistret är 32 899 fordon (personbilar, paketbilar, bussar och lastbilar), varav 869 drivs med alternativa bränslen, vilket motsvarar 2,64 %. Av de registrerade fordonen är knappt 10 000 ej besiktade och inte i användning. Om detta beaktas drivs ca 3,8 % av fordonen med alternativa bränslen.

## Kommentar:

Exklusive sjötrafiken inom, och till och från, Åland är vägtrafiken den största utsläppskällan beräknat i CO<sub>2</sub>-ekvivalenter. Sedan millennieskiftet har utsläppen minskat med 10 %, samtidigt som den åländska bilparken med personbilar, paketbilar, lastbilar och bussar närapå fördubblats (år 2000 fanns 17228 registrerade fordon). Åland är, om vi ser till registrerade bilar, biltätast i Norden med 26 190 personbilar 2023, vilket är 860 personbilar per 1000 personer.



## Delmål 6.3

100 % av elanvändningen kommer från fossilfria energikällor.

**Huvudindikator:** Andel lokalproducerad fossilfri el (Källa: Ålands landskapsregering)

Tabell 19 Total andel lokalproducerad fossilfri el 2016-2023

År	Total andel lokalproducerad fossilfri el [%]
2016	18,8
2017	18,1
2018	17,2
2019	19,8
2020	19,7
2021	18,8
2022	44,4
2023	55,5

**Delindikator:** Överförd el för Åland uppdelat per källa/ursprung 2022 (Källa: Ålands landskapsregering, energiportalen)

Tabell 20 Överförd el för Åland uppdelat per källa/ursprung 2022\*

	Överföring [GWh]
Import Sverige	171,3
Import Finland	11,5
Olja	0,03
Bioenergi	7,2
Mikroproduktion	1,5*
Vindkraftsproduktion	134,1
Export (vindkraft)	-21,3
<b>Totalt</b>	<b>304,4</b>

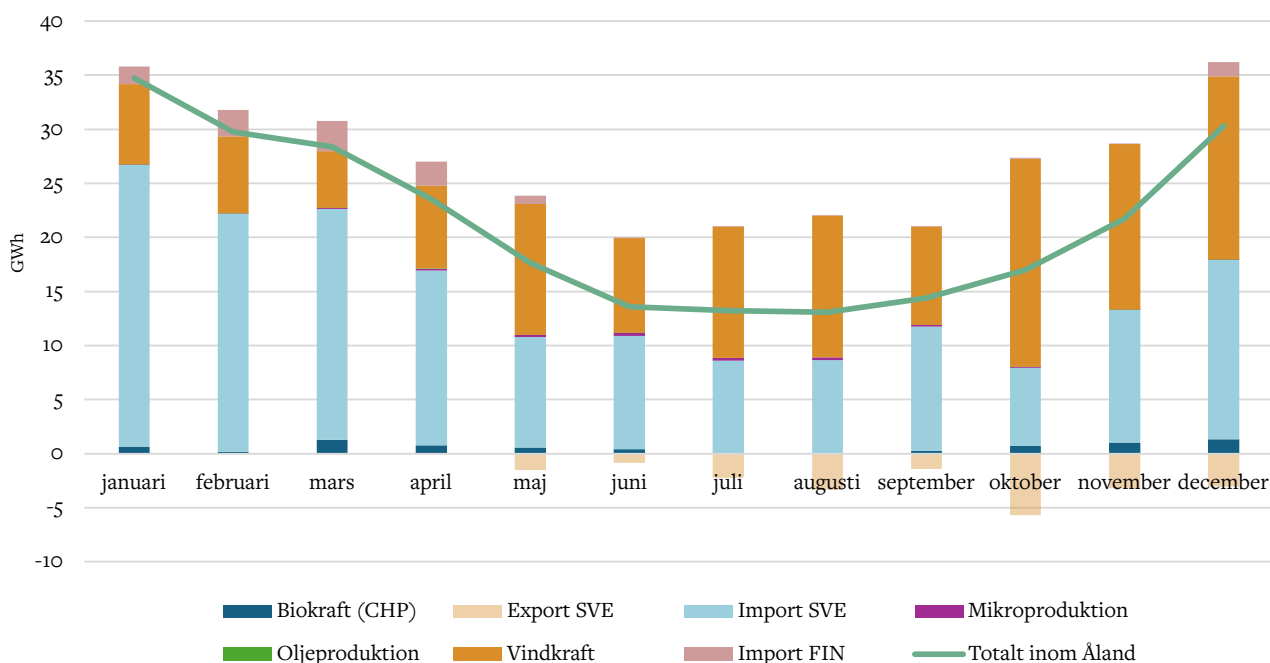
\*Mikroproduktionen motsvarar den mängd solex som matas ut på nätet och inte förbrukas bakom mätaren. Teoretiskt borde cirka 5 GWh produceras av den installerade totaleffekten av solceller. Den installerade effekten uppnådde år 2022 6,1 MW. Således blir totalproduktionen (304,4 GWh - 1,5 GWh) + 5 GWh = 307,9 GWh.

### Kommentar:

De fossilfria energikällorna på Åland är vindkraft, solenergi och bioenergi. Sedan Långnabba vindkraftspark togs i bruk år 2022 har andelen vindkraft av den åländska elanvändningen ökat från 18,8 % år 2021 till 55,5 % år 2023. Den installerade effekten från solceller uppnådde år 2022 6,1 MW, vilket är en noterbar ökning från tidigare år. Det har installerats ett antal större solkraftsanläggningar på Åland, där den största anläggningen hittills har en effekt på 1 MW. Det finns planer på storskaliga anläggningar uppförda av privata aktörer och prognosen med nuvarande installationstakt är att landskapsregeringens energi- och klimatstrategiska mål om 17 MW installerad solenergieffekt år 2030 kommer att uppnås.



Figur 16 Överförd el per månad 2022



## Delmål 6.4

### Ingen fossil uppvärmning av byggnader.

**Huvudindikator:** Försäljning av eldningsolja (Källa: ÅSUB Ekologisk hållbarhet 3: Försäljningen av några vanliga oljeprodukter på Åland)

Eldningsolja används för uppvärmning av byggnader, som bränsle i skärgårdstrafiken och till arbetsmaskiner. Exakt hur stor andel av den sålda eldningsoljan som används till uppvärmning vet vi inte, men i detta sammanhang är det viktigaste att användningen av fossila bränslen minskar, oavsett användningsområde. Grafen nedan visar försäljning av eldningsolja årsvis från tidigt 1980-tal fram till 2023.

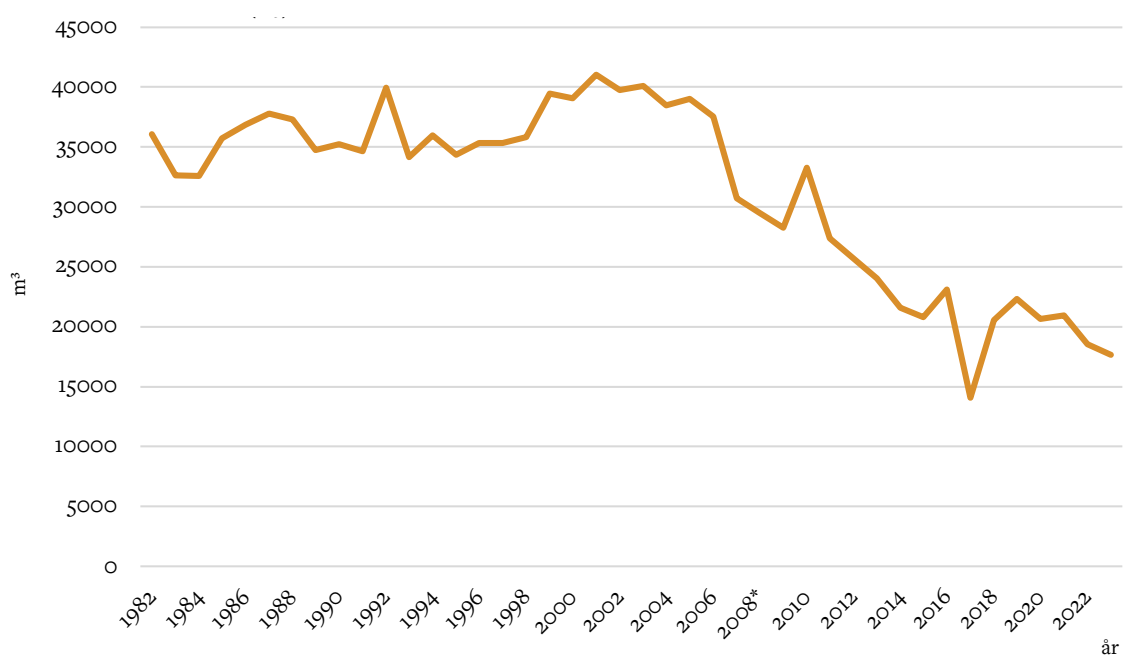
**Delindikator:** Antal oljepannor enligt uppgifter från energideklarationsdatabasen (Källa: Ålands landskapsregering, energideklarationsdatabasen Gripen)

Det går inte att med säkerhet veta hur många oljepannor som finns, och är i bruk, på Åland men en uppskattning finns i landskapsregeringens energideklarationsdatabas. I databasen finns uppgifter om primär och sekundär uppvärmningskälla i byggnader. Ålands energideklarationsdatabas innehåller energideklarationer för ett stort antal byggnader på Åland.

Tabell 21 Antal oljepannor enligt energideklarationsdatabasen

Totalt antal registrerade enheter		
En- till tvåbostadshus	1014	
Flerbostadshus	207	
Lokalbyggnader	104	
	<b>1325</b>	
Antal registrerade enheter med oljepannor		Procent av antal registrerade enheter
Totalt	245	18 %
En- till tvåbostadshus	232	23 %
Flerbostadshus	4	2 %
Lokalbyggnader	9	9 %
Antal registrerade enheter med enbart oljepanna		
Totalt	113	9 %
En- till tvåbostadshus	108	11 %
Flerbostadshus	2	1 %
Lokalbyggnader	3	3 %

Figur 17 Oljebolagens försäljning av några vanliga oljeprodukter på Åland efter år





**Delindikator:** Andel förnyelsebart bränsle i fjärrvärmenätet (Källa: Ålands landskapsregering, energiportalen)

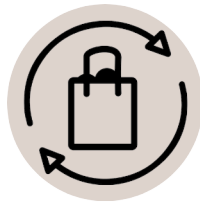
Tabell 22 Andel förnyelsebart och fossilt bränsle i fjärrvärmenätet

Fjärrvärme	2022	2023
Fossilt [MWh]	13 520	15 096
Biobaserat [MWh]	131 401	130 342
Andel fossilt [%]	9,33	10,38

**Kommentar:**

Användningen av eldningsolja har nästan halverats sedan början av 2000-talet. De milda vintrarna har minskat uppvärmningsbehovet samtidigt som andra värmekällor än oljepanna har blivit vanligare. Fjärrvärmenäten har byggts ut i Mariehamn och Godby, och närvärmenät har byggts i flera kommuncentrum. I fjärrvärme- och närvärmenäten på Åland används främst flis och pellets, vilket minskat behovet av eldningsolja. Värmepumpar har blivit populära både som huvudvärmekälla och som kompletterande värmekälla i egnahemshus. Trenden med konvertering från oljeuppvärmning till andra alternativ kommer att fortsätta.





## Strategiskt utvecklingsmål 7

# Hållbar konsumtion och produktion

Hållbar konsumtion och produktion är en tvärgående fråga, som bidrar till uppnåendet av samtliga sex övriga strategiska utvecklingsmål. Med konsumtion avses såväl privatpersoners, offentliga sektorns, företagens liksom andra organisationers konsumtion av både varor och tjänster.

År 2022 minskade mängden icke-farligt avfall per person, från ca 1 580 kilo år 2020 till ca 1 512 kilo år 2022. Mängden farligt avfall var år 2022 nästan 71 kilo per person.

### Delmål 7.1

Mängden avfall som uppkommer på Åland har minskat till max 1,2 ton per person per år.

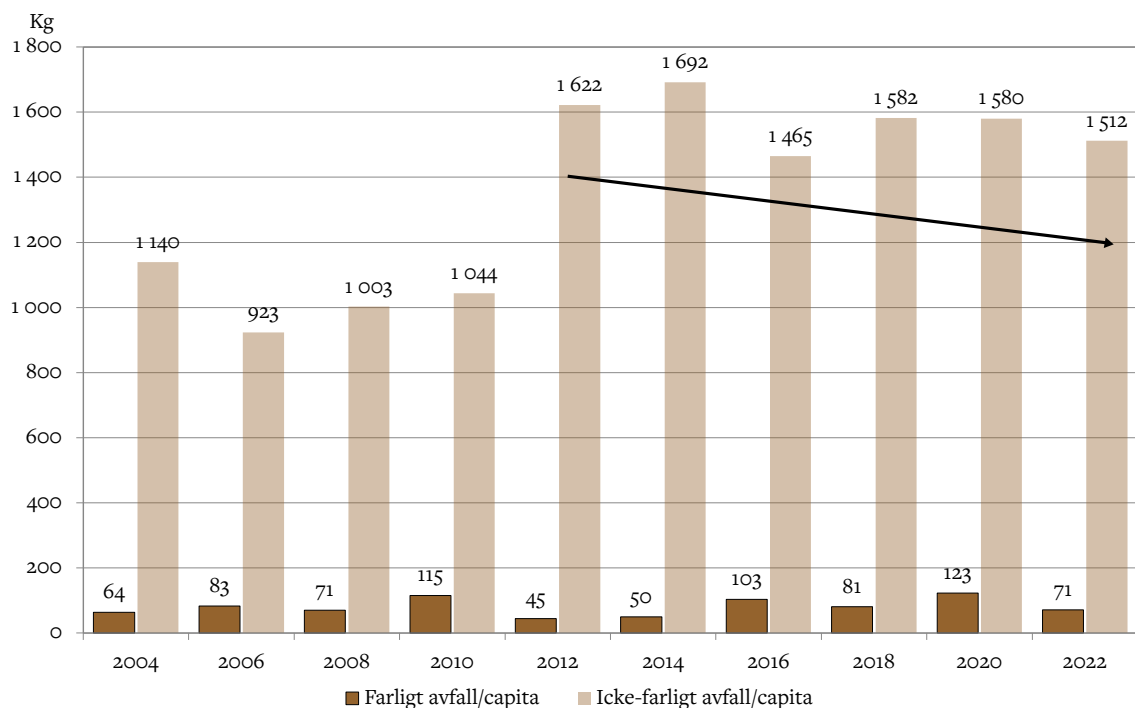
**Huvudindikator:** Uppkommen mängd avfall per person. (Källa: ÅSUB Ekologisk hållbarhet 12: Uppkommet avfall på Åland, per capita (medelbefolkning))

### Kommentar:

Trenden har de senaste tio åren gått åt rätt håll. Med ett antal olika projekt på gång som både bör leda till minskade mängder avloppsvatten samt minskat avfall – till exempel den planerade återbruksstationen vid Svinryggen – finns det gott hopp om att målet kan nås.



Figur 18 Uppkommet avfall på Åland 2004-2022 per capita (medelbefolkning)\*



\*Not: Orsaken till den stora ökningen mellan 2010 och 2012 var förbättrad täckning bland respondenterna samt nyttillkomna verksamheter inom avfallsbranschen. Därför börjar trendlinjen 2012.

### Delmål 7.2

**Alla företag och organisationer har integrerat hållbarhet, resurssnålhet och cirkularitet i kärnan av sin verksamhet.**

**Huvudindikator:** Antal företag, föreningar och offentliga organisationer som årligen redovisar sitt hållbarhetsarbete.

#### Kommentar:

Vi vet väldigt lite om hur många företag och andra organisationer som integrerat hållbarhet, resurssnålhet och cirkularitet i kärnan av sin verksamhet och hur detta har förändrats över tid. Hur många organisationer som hållbarhetsredovisar kan ge en indikation på hur många som åtminstone rör sig mot att göra hållbarhet till en viktig del av sin verksamhet, men fram till 2024 har det inte gjorts några försök att mäta denna indikator.

Den allmänna bilden är däremot att intresset för att hållbarhetsredovisa och därmed integrera hållbarhet på ett mer naturligt sätt i verksamheten ökar, i synnerhet bland lite större åländska företag. Det finns sedan tidigare gott om exempel på större åländska företag och organisationer som redan hållbarhetsredovisat länge, och för varje år som går adderas fler till denna lista.

Att döma av intresset för de utbildningstillfällen som hållits om hållbarhetsredovisning – som mål 7 varit drivande i – är det en god gissning att den här typen av redovisning blir allt vanligare under de kommande åren.



### Delmål 7.3

**Alla offentliga organisationer praktiserar hållbar offentlig upphandling.**

**Delindikator:** Antal/andel offentliga organisationer på Åland som använder sig av Ålands guide till hållbara offentliga inköp eller motsvarande. (Källa: Bärkraft.ax, Ålands guide till hållbara offentliga inköp)

### Kommentar:

Det är inte känt i vilken utsträckning offentliga organisationer på Åland använder sig av guiden. Däremot har guiden – som finns tillgängligt på Bärkrafts hemsida – enbart laddats ner fem gånger under årets åtta första månader, vilket tyder på att intresset för hållbar upphandling är svagt.



### Delmål 7.4

**Alla bygger och renoverar på ett hållbart, resurssnålt och cirkulärt sätt.**

Se delmål 7.1 huvudindikator ”Uppkommen mängd avfall per person”.

#### Kommentar:

Sättet vi bygger och renoverar på är en av de största källorna till uppkommet avfall på Åland. Därför har mål 7 som utgångspunkt att ett mer hållbart byggande på Åland i första hand bör visa sig i en minskad mängd uppkommet avfall. Just byggandet har varit ett viktigt fokusområde för Mål 7 de senaste åren, där vi direkt eller indirekt varit inblandade i en rad initiativ för att göra byggandet mer hållbart och cirkulärt.

I och med att landskapet är i slutfasen med att ta fram en strategi för hållbart byggande, den planerade återbruksstationen, de många insatser som gjorts för att öka intresset för hållbara material samt insikten om att man genom ändrad lagstiftning bör styra byggandet mot mer hållbara materialval och metoder, finns det gott hopp om att vi kan se stora framsteg inom det här området de kommande åren.



### Delmål 7.5

**Nyttodjurens naturliga beteende främjas genom att deras naturliga behov som mat och rörelse tillgodoses.**

#### Kommentar:

I vårt arbete har vi inom mål 7 ansett att Åland i princip har en lagstiftning som ställer sådana krav samt en myndighet som övervakar att den följs. I vår kommunikation med företrädare med landskapet har vi

däremot hela tiden betonat vikten av att lagar och förordningar hela tiden uppdateras för att förstärka djurskyddet.



## Delmål 7.6

**Åtminstone 80% av befolkningen har en resurssnål och återanvändande livsstil.**

**Delindikator:** Andel av befolkningen som har en resurssnål och återanvändande livsstil (Källa: ÅSUBs rapport 2022:4)

Totalt **45,2 %** av de svarande har ofta/alltid en resurssnål och återanvändande livsstil.



## Kommentar:

Denna indikator mättes 2015 och 2022, och mellan de sju år som gick mellan mätningarna gick det att se en klar förbättring gällande hållbara livsstilar hos ålänningarna. I synnerhet har det gått att se stora förbättringar gällande intresset för återbruk, second hand och att köpa varor med längre livslängd. Eftersom den senaste mätningen gjordes strax innan Rysslands invasion av Ukraina – med medföljande stegring av energipriserna och en allmän inflation – är det sannolikt att intresset för att leva resurssnålt ökat ännu mer. Det enda som går åt fel håll är intresset för att köpa miljömärkta varor.

Tabell 23 Andel svarande som ofta eller alltid har en resurssnål och återanvändande livsstil

**Andel (%) svarande efter delfråga, svarsalternativen: alltid/ ofta/ ibland/ sällan/ aldrig/ (inte relevant/vet ej)\***

	Ofta	Alltid	Ofta/alltid
Jag satsar på varor som har längre livslängd	52,0	28,2	80,2
Jag lämnar varor till återanvändning (t.ex Emmaus)	33,4	32,3	65,7
Jag säljer varor i andra hand t.ex. på loppmarknad	16,7	8,9	25,6
Jag för varor på reparation hellre än köper nya	34,4	12,9	47,4
Jag överväger behovet innan jag köper en ny vara	43,2	39,7	83,0
Jag köper begagnade varor	33,5	4,6	38,1
Jag köper miljömärkta varor	38,4	5,7	44,1
Jag köper miljömärkta tjänster (t.ex. hotell, frisör)	13,9	2,3	16,2
Jag undviker att köpa varor med varningstext avseende miljön	34,9	22,3	57,2
Jag sparar in på el	41,6	20,6	62,2
Jag sparar in på uppvärmning	35,9	19,8	55,6
Jag sparar in på vattenanvändning	35,5	19,5	55,0
Jag placerar pengar i företag/fonder med miljöinriktning	14,0	7,0	21,0

\*Not: Observera att svarsalternativet "inte relevant/vet ej" ingick i vissa delfrågor som rapporteras i tabellen.

Resultaten för indexet visar att få ålänningar (2,4 %) alltid och genomgående har en resurssnål och återanvändande livsstil men vissa beteenden är relativt vanliga, t.ex. att alltid överväga behovet innan man köper en ny vara (39,7 %).

### Delmål 7.7

Åtminstone 80% av befolkningen äter en lokalproducerad kost som enligt aktuella rekommendationer både är till gagn för människors och planetens hälsa.

**Delindikator:** Andel som alltid eller ofta köper lokalproducerade livsmedel (Källa: ÅSUB Rapport 2022:4, 2015:5, 2008:7)

Tabell 24 Andel som uppger att de ofta eller alltid köper lokalproducerade livsmedel

2008	54 %
2015	68 %
2022	69 %

**Delindikator:** Andel som alltid eller ofta köper ekologiska livsmedel (Källa: ÅSUB 2022:4, 2015:5, 2008:7)

Tabell 25 Andel som uppger att de ofta eller alltid köper ekologiska livsmedel

2008	26 %
2015	46 %
2022	39 %

### Kommentar:

Vi vet väldigt lite om detta delmål rör sig i rätt eller fel riktning. Vi vet att intresset för att både köpa och producera ekologiska livsmedel minskar. Andelen som ofta eller alltid köper lokalproducerade livsmedel har ökat från drygt hälften av befolkningen 2008 till att år 2022 omfatta över två tredjedelar av befolkningen. Det genomförs regelbundet olika former av kampanjer, initiativ och projekt för att både få ålänningarna att vilja äta mer lokalt och i enlighet med de nordiska näringsrekommendationerna. För att målet ska nås är det viktigt att sådana initiativ kombineras med att verksamhetsförutsättningarna för de som producerar livsmedel på Åland tryggas.



### Delmål 7.8

Åtminstone 80 % undviker att köpa varor som innehåller skadliga kemikalier.

**Delindikator:** Andel som ofta eller alltid undviker att köpa varor med varningstext avseende miljön (Källa: ÅSUB Rapport 2022:4, 2015:5, 2008:7)

Tabell 26 Andel som ofta eller alltid undviker att köpa varor med varningstext avseende miljön

2008	49 %
2015	48 %
2022	51 %

### Kommentar:

Det går inte att se någon tydlig positiv trend i andelen ålänningar som undviker att köpa varor som innehåller skadliga kemikalier, och delmålet är heller inget som Mål 7 har arbetat med. De ämnen som anses särskilt skadliga inom EU provtas regelbundet även i åländska vatten, biota och sediment. Har man sett en minskning för vissa av ämnena medan andra fortfarande visar på förhöjda halter, se delmål 3.8.



### Delmål 7.9

De konsumtionsbaserade luftutsläppen av koldioxidekvivalenter har minskat till 4 ton per person senast 2030 och 2 ton per person senast 2040.

Mål 6 ”kraftigt minskad klimatpåverkan” och delmål 7.9 går in i varandra där den största skillnaden är att delmål 7.9 redovisar utsläpp från konsumtion, inklusive utsläpp i andra länder från importerade produkter och tjänster, till skillnad från delmål 6.1 som redovisar utsläpp från produktion och konsumtion på Åland.

**Huvudindikator:** Konsumtionsbaserade luftutsläpp av koldioxidekvivalenter per person (Källa: ÅSUB Ekologisk hållbarhet 15: Den privata konsumtionens utsläpp av koldioxid och Kolneutralt Finland (<https://kultus.hiilineutraalisuomi.fi/>))

De konsumtionsbaserade luftutsläppen av koldioxidekvivalenter per person var **år 2015 9,7 ton** (11,3 ton med kommunala anskaffningar och investeringar inberäknade).

### **Kommentar:**

Denna indikator mäter de CO<sub>2</sub>-utsläpp som konsumtionen på Åland ger upphov till, oavsett var dessa utsläpp uppstår. Det vill säga, även utsläppen från importerade varor och tjänster inkluderas, om de konsumeras på Åland. Däremot räknas inte utsläpp från sådant som produceras på Åland men konsumeras någon annanstans med.

Finlands miljöcentral SYKE publicerar nya kommun- och regionspecifika uppgifter om konsumtionsbaserade utsläpp som orsakas av hushållens konsumtionsutgifter i december 2024, baserat på siffror från år 2019. Koldioxidavtrycket för hushållen i hela Finland har gått ner. Det är troligt att minskningen av koldioxidavtrycket för hushållen i hela landet även har skett på Åland. (<https://paastot.hiilineutraalisuomi.fi/> och <https://stat.fi/julkaisu/cl8a5g9vwksobwolsdqt53n>).

Trots en minskning i hela landet är det i dagsläget svårt att se någon positiv trend gällande ålänningarnas klimatpåverkan, intresset för miljöfrågor till trots. Det framstår därmed som mycket svårt att nå målet om 4 ton senast 2030.



# Sammanfattning av nuläge för de sju strategiska utvecklingsmålen

## Sju mål som strävar framåt: viktiga framsteg

**Folkhälsostrategin** som antogs år 2023 ger en bra överblick över hälsoläget på Åland och ger en bra grund för konkreta åtgärder, och fortsatt folkhälsostrategiskt arbete.

**Framtagandet av tillitsstudie** för Åland har bidragit till att öka kunskap och är samtidigt ett redskap i arbetet för att öka tillit. Den senaste studien (2022) satte ljus på en hög frekvens av upplevd korruption på Åland, framför allt så kallad vänskapskorruption, vilket visar att vi behöver arbeta mer konkret för att främja att alla känner tillit och har verkliga möjligheter till delaktighet.

**Projektet Rent vatten 2030** tar fram åtgärdsplaner för 12 vattenförekomster. Dessa planer möjliggör korrekt placering av åtgärder baserat på plats och behov, vilket optimerar effekten och kostnadseffektiviteten. De underlättar prioritering mellan olika vattenförekomster och inkluderar åtgärder som kan förbättra avlopp eller markanvändning.

Den nya **naturvårdsförordningen** från 2023 och programmet för frivilligt biotopskydd som inleddes samma år utgör stora framsteg för naturvården.

**Det pågående arbetet med platsutveckling** för Åland sker på många plan, ett exempel är ”Storyn om Åland” som bidrar till attraktionskraft.

**Försäljningen av eldningsolja** har mer än halverats sedan 2005.

**Sedan Långnabba vindkraftspark** togs i bruk år 2022 har andelen producerad vindkraftsel i förhållande till den åländska elanvändningen ökat från 18,8 % år 2021 till 55,5 % år 2023.

**Åläningarnas intresse för miljön ökar.**

### Vad betyder tummen?



**Vi är på väg åt rätt håll**, goda möjligheter att mål/delmål nås 2030 med befintliga åtgärder



**Mycket görs men inte tillräckligt**, osannolikt att mål/delmål nås 2030 med befintliga åtgärder



**Vi har gjort framsteg men de har nu avstannat**, oklart att mål/delmål nås 2030 med befintliga åtgärder



**Vi är på väg åt fel håll**, mycket osannolikt att mål/delmål uppnås till 2030 med befintliga åtgärder

## **Strategiskt utvecklingsmål 1: Välmående människor vars inneboende resurser växer**



**1.1** Alla har tillgång till det som för var och en bidrar till fysisk och psykisk hälsa, meningsfullhet och goda relationer. God och jämlik vård och omsorg är garanterad för alla. Tillgången till det som inte främjar fysisk och psykisk hälsa begränsas.



**1.2** Genom hela livet har alla tillgång till kvalitativ utbildning, konst, kultur och andra bildningsformer som främjar var och ens och allas vårt gemensamma blomstrande.



**1.3** Alla ungdomar och vuxna har sysselsättning i form av studier, arbete eller annan syssla.



**1.4** Alla barn, ungdomar och vuxna tar efter förmåga ansvar. Beroende på ålder och förmågor sker detta bland annat genom att vi tar hand om vårt välbefinnande och konsumerar måttfullt. Vi hjälps åt att spegla och bekräfta egenskaper som förnöjsamhet och lyhördhet.

## **Strategiskt utvecklingsmål 2: Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället**



**2.1** Diskriminering och korruption förekommer inte.



**2.2** Alla tar ansvar för att avskaffa alla former av fysiskt, sexuellt och verbalt våld, särskilt i nära relationer.



**2.3** Ingen lever i en ekonomiskt utsatt position och de ekonomiska klyftorna minskar. Alla har ett hem som skänker glädje och ro.



**2.4** Likvärdigt arbete ersätts med lika lön. Jämn fördelning av det oavlönade hem- och omsorgsarbetet.



**2.5** Åland är barn- och äldrevänligt och personer med funktionsnedsättning upplever trygghet, frihet och tillgänglighet.



**2.6** Jämställdhet och jämlikhet har uppnåtts. Kvinnor, män och inflyttade är representerade i beslutande organ.



**2.7** Beslutsfattandet är deltagandebaserat. Förtroendet för samhällsinstitutioner respektive valdeltagandet är högt. Ålands invånare, förenings- och näringsliv samt myndigheter är delaktiga i att utforma samhället. Barn hörs i frågor som rör dem.



**2.8** Kultur, idrott och andra föreningsaktiviteter förenar människor och skapar delaktighet.

## **Strategiskt utvecklingsmål 3: God vattenkvalitet**



**3.1** Alla på Åland har kunskap om och tar ansvar för att åländska vatten uppnår god kvalitet.



**3.2** Ålands röst i Östersjön är proaktiv. Åländska aktörer och individer samverkar med övriga Östersjöregioner för att påverka och uppnå vatten av god kvalitet.



**3.3** Näringslivet på Åland använder hållbara cirkulära lösningar och bidrar till minst halverade utsläpp av näringsämnen till 2030 (jämfört med 2015).



**3.4** Hänsyn till klimatförändring och dess konsekvenser integreras i alla utvecklings- och planeringsprocesser som påverkar vattenbruk och havsanvändning.



**3.5** Människoskapade nettoutsläpp av fosfor och kväve till vatten har minst halverats år 2030 (jämfört med 2015).



**3.6** Internbelastningen av fosfor i sjöar och vikar har identifierats och åtgärder pågår för minskningar.



**3.7** Människoskapade kretslopp av näringsämnen är till största delen slutna. Åland är ledande i Östersjöregionen gällande cirkulärt omhändertagande av näringsämnen 2030 och exportör av näringsämnen 2051.





**3.8** Läckage av farliga ämnen, såsom läkemedel, växtskyddsmedel, hushållskemikalier, mikroplaster och gifter till vattenmiljön har minskat till icke skadliga nivåer. Nedskräpningen av vattenmiljön har upphört.



**3.9** Ett samlat helhetsperspektiv på VA-användningen som säkerställer att handlingsplaner och åtgärder innebär förbättringar av vattenkvaliteten.

#### **Strategiskt utvecklingsmål 4: Ekosystem i balans och biologisk mångfald**



**4.1** Alla som bor och verkar på Åland har insikten om att djur, växter och ekosystem har ett egenvärde i sig själva. Kunskap om biologisk mångfald, ekosystem i balans samt särskilt värdefulla arter och biotoper är hög inom alla samhällssektorer.



**4.2** Ekosystem och biologisk mångfald är integrerade i alla utvecklings- och planeringsprocesser för mark- och havsanvändning (s.k. regional grönstruktur) och används som redskap för att mildra effekter av klimatförändringarna, motverka habitatfragmentering och -förstörelse samt säkerställa gröna korridorer.



**4.3** Miljöpåverkan av invasiva arter är så låg att på Åland naturligt förekommande arter och biotoper inte hotas.



**4.4** Havs-, kust-, och landområden samt särskilt skyddsvärda biotoper och arter på Åland är skyddade minst till den nivå och omfång som EU:s regelverk kräver.



**4.5** Naturförlusten har avstannat. Områden där särskilt skyddsvärda biotoper eller arter tidigare förekommit har antingen återställts eller så har dessa arter och biotoper återinförts eller återskapats inom områden som särskilt lämpar sig för dessa förekomster.

#### **Strategiskt utvecklingsmål 5: Attraktionskraft för boende, besökare och företag**



**5.1** Åland ska ha 35 000 invånare.

#### **Strategiskt utvecklingsmål 6: Kraftigt minskad klimatpåverkan**



**6.1** 80 % lägre totala växthusgasutsläpp (exklusive all sjöfart förutom skärgårdsfärjorna) jämfört med 2005.



**6.2** 50 % lägre växthusgasutsläpp från vägtrafiken jämfört med 2005.



**6.3** 100 % av elanvändningen kommer från fossilfria energikällor.



**6.4** Ingen fossil uppvärmning av byggnader.

#### **Strategiskt utvecklingsmål 7: Hållbar konsumtion och produktion**



**7.1** Mängden avfall som uppkommer på Åland har minskat till max 1,2 ton per person per år.



**7.2** Alla företag och organisationer har integrerat hållbarhet, resurssnålhet och cirkularitet i kärnan av sin verksamhet.



**7.3** Alla offentliga organisationer praktiserar hållbar offentlig upphandling.



**7.4** Alla bygger och renoverar på ett hållbart, resurssnålt och cirkulärt sätt.



**7.5** Nyttodjurens naturliga beteende främjas genom att deras naturliga behov som mat och rörelse tillgodoses.



**7.6** Åtminstone 80% av befolkningen har en resurssnål och återanvändande livsstil.



**7.7** Åtminstone 80% av befolkningen äter en lokalproducerad kost som enligt aktuella rekommendationer både är till gagn för människors och planetens hälsa.



















**7.8** Åtminstone 80 % undviker att köpa varor som innehåller skadliga kemikalier.



**7.9** De konsumtionsbaserade luftutsläppen av koldioxidequivaler har minskat till 4 ton per person senast 2030 och 2 ton per person senast 2040.

Mål	Huvudindikatorer	Kommentar	Status
 <p><b>Välmående</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li> 1. Harvards Flourishing-mått</li> <li> 2. Förväntad livslängd</li> <li> 3. Andel i befolkningen som har en eftergymnasial examen</li> <li> 4. Andel av befolkningen som anger sig ha medel eller hög möjlighet att samskapa meningsfulla förutsättningar/aktiviteter i sitt liv just nu</li> </ul>	<p>Den förväntade livslängden är hög och många ålänningar upplever sig blomstra. Detta reflekterar goda sociala, ekonomiska och miljömässiga förhållanden. Samtidigt ökar den psykiska sjukdomsbördan och vår hälsa påverkas negativt av olika livsstilsfaktorer. Andelen med eftergymnasial examen är stabil och sysselsättningen god. Däremot har långtidsarbetslösheten stigit och psykisk ohälsa orsakar många sjukskrivningar och sjukpensioneringar. Vi behöver bättre nyttja de förutsättningar som redan finns för att öka gemenskap och välmående.</p>	
 <p><b>Tillit och delaktighet</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li> 5. Andel av befolkningen som anger hög mellanmänsklig tillit</li> <li> 6. Ekonomisk jämlikhet (GINI-koefficienten)</li> <li> 7. Andel av befolkningen som har upplevt våld i nära relationer under de senaste 12 månaderna</li> <li> 8. Andel av befolkningen som upplevt a. diskriminering och b. korruption de senaste 12 månaderna</li> <li> 9. Jämställdhet GII är högt</li> </ul>	<p>Det åländska samhället visar en stabil grund för tillit. Många insatser görs för att möjliggöra verklig delaktighet i samhället för olika grupper. Samtidigt behövs fortsatt arbete för att minska våldsutsatthet och trakasserier, framförallt könsrelaterat våld. Trots den gröna tummen behövs mer arbete för att främja jämställdheten framförallt vad gäller upplevd diskriminering, representation och lönesättning. Det behövs även fortsatt arbete för att den ekonomiska utsattheten inte blir större.</p>	
 <p><b>God vattenkvalitet</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li> 10. Vattnets kvalitet</li> <li> 11. Utsläpp av fosfor och kväve</li> <li> 12. Genomförandegrad av vattenvårdsåtgärder</li> </ul>	<p>Framsteg görs men utmaningar kvarstår. Den ekologiska statusen i Ålands kustvatten är måttlig i mellan- och ytterskärgården, medan innerskärgården och flertalet sjöar uppvisar sämre resultat. Havsmiljöns tillstånd i Finland 2024 visar att havsnaturens tillstånd förblivit i stort sett detsamma jämfört med den tidigare statusbedömningen, medan långtidstrenderna har förbättrats något för flera deskriptorer. Åland genomför många projekt och åtgärder för dricksvatten, vatten och avlopp, samt sjöars och kustvattens status både inom och utanför Åland, men det är inte tillräckligt för att nå målet.</p>	
 <p><b>Biologisk mångfald</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li> 13. Andel skyddad mark</li> <li> 14. Andel skyddat vatten</li> <li> 15. Attityd hos allmänheten till biologisk mångfald</li> </ul>	<p>Trots att många ålänningar stöder att naturen har ett egenvärde återstår mycket praktiskt arbete för att stoppa naturförlusten, säkra artrikedomen i framtiden och bekämpa främmande arter. Mer ambitiösa strategier krävs för att säkra att tillräckligt stora land- och havsytor skyddas för att uppfylla EU:s strategi samt säkra livsgrunden för många arter. En mer utbredd förståelse för ekosystem och deras funktioner kan vara en förutsättning för att biotoper beaktas bättre i planeringsprocesser på alla nivåer.</p>	

Mål	Huvud-indikatorer	Kommentar	Status
 <p><b>Attraktionskraft</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li> 16. Befolkningsförändring (födelse, in- och utflyttning)</li> <li> 17. Antal arbetsplatser i företag</li> <li> 18. Antal anlända övernattande gäster i kommersiella logianläggninga</li> </ul>	<p>Om Åland uppnår de sex övriga strategiska hållbarhetsmålen, blir Åland en attraktiv plats att bo och besöka. Därför kan målens samtliga indikatorer ses som delindikatorer för mål 5. En person som mår bra och trivs i livet och regionen bidrar mer till hållbar utveckling. Nätverket Bärkraft och mål 5 satsar på att inspirera genom värdegrunden ”Alla kan blomstra” och projektet ”Storyn om Åland”, som skapar kommunikationsmaterial för rekrytering utanför Åland baserat på Ålands verkliga bild.</p>	
 <p><b>Kraftigt minskad klimatpåverkan</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li> 19. Totala koldioxidutsläpp</li> <li> 20. Andel lokalproducerad fossilfri el</li> <li> 21. Försäljning av eldningsolja</li> </ul>	<p>Under perioden 2005 till 2022 minskade växthusgasutsläppen per invånare på Åland med 44%. Enligt prognosen för växthusgasutsläpp kommer målet om 80% lägre koldioxidutsläpp senast 2030 inte att nås. Transportsektorn är Ålands största utsläppskälla på grund av betydande sjötrafik och ett högt antal fordon per hushåll i kombination med en låg andel fordon som drivs på icke fossila bränslen. Utbyggnaden av fjärrvärmenäten och en ökad användning av värmepumpar har minskat behovet av eldningsolja och kraftigt minskat utsläppen kopplade till uppvärmning.</p>	
 <p><b>Hållbar konsumtion och produktion</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li> 22. Andel av befolkningen som har en resurssnål återanvändande livsstil</li> <li> 23. Antal företag, föreningar och offentliga organisationer som årligen redovisar sitt hållbarhetsarbete</li> <li> 24. Uppkommen mängd avfall per person</li> <li> 25. Konsumtionsbaserade luftutsläpp av koldioxid-ekvivalenter per person</li> </ul>	<p>Generellt har Mål 7 de senaste åren upplevt medvind inom både den tekniska utvecklingen, lagstiftningen samt både hushållens, företagets och den offentliga sektorns inställning till hållbarhet. Lagstiftningen släpar förvisso efter, men om den utvecklas samtidigt som vi fortsätter se en positiv trend gällande intresset för hållbarhet och en fortsatt teknisk utveckling har vi goda chanser att nå eller åtminstone närma oss Mål 7 till 2030.</p>	

# Tack och förlåt

Att sammanställa en kartläggning över nuläge vad avser sju strategiska mål och 40 delmål är ingen enkel uppgift. Många är vi som varit involverade – främst rådets ordförandetrio, rådets huvudsekreterare, målansvariga och processledare för de olika målen, ÅSUB, lotsfunktionen på föreningen bärkraft.ax och beredningsgruppen inom arbetsgruppen för koordinering och rapportering (KORA). Förutom dessa har många tjänstemän vid Ålands landskapsregering, målens team och även flera externa sakkunniga involverats. Alla har bidragit med sin expertis för att åstadkomma en så bra statusrapport som möjligt. Med det sagt kan naturligtvis fel förekomma – den uppmärksamma läsaren som finner eventuella sådana kan vända sig till ***info@barkraft.ax***.

Så här i slutet av en statusrapport återstår det dock från rapportredaktionens sida att uttrycka ett stort tack till alla som bidragit – tack för all diskussion, alla förslag, alla skrivningar och omskrivningar och för ert engagemang! Ni är guld värda!

***Med tacksamhet,  
redaktionen.***

# Källförteckning

## Litteratur och webbmateriäl

AFRY, 2021, Future Cities: Ny undersökning om ungas attityder till framtidens städer,  
<https://afry.com/sv/undersokning-om-hur-unga-vill-bo-och-leva>

Bärkraft.ax, Ålands guide till hållbara offentliga inköp,  
[https://www.barkraft.ax/sites/default/files/attachments/page/guide\\_for\\_hallbara\\_offentliga\\_inkop.pdf](https://www.barkraft.ax/sites/default/files/attachments/page/guide_for_hallbara_offentliga_inkop.pdf)

Europeiska kommissionen, Bryssel den 20.5.2020 COM(2020) 380 final, EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030,  
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:52020DC0380>

Finlands miljöcentral SYKE, växthusgasutsläpp i kommuner och regioner,  
<https://paastot.hiilineutraalisuomi.fi/>

Funktionsrätt Åland 2023, Alternativrapport om situationen på Åland för personer med funktionsnedsättning,  
<https://handicampen.ax/app/uploads/2024/03/funktionsratt-aland-alternativrapport-2023-pdf.pdf>

Harvard University, Our Flourishing Measure,  
<https://hfh.fas.harvard.edu/measuring-flourishing>

HELCOM, 2023, State of the Baltic Sea. Third HELCOM holistic assessment 2016-2021. Baltic Sea Environment Proceedings n°194,  
[https://helcom.fi/post\\_type\\_publ/holas3\\_sobs](https://helcom.fi/post_type_publ/holas3_sobs)

Institutet för hälsa och välfärd, Hälsa i skolan 2023

Jomala kommun, Kommunöversikten, Kommunfullmäktige i Jomala 12.3.2024,  
[https://www.jomala.ax/sites/default/files/attachments/page/kommunoversikt\\_ny\\_beskrivning\\_2024\\_uppdaterad\\_13\\_032024.pdf](https://www.jomala.ax/sites/default/files/attachments/page/kommunoversikt_ny_beskrivning_2024_uppdaterad_13_032024.pdf)

Kunttu, P., & Kunttu, S.-M. (2024). Occurrence of the invasive Japanese rose (*Rosa rugosa*) in the Åland Islands. Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica, 100,  
<https://journal.fi/msff/article/view/148441>

Mariehamns stad, Grönplan för Mariehamn, antagen av stadsfullmäktige 28.11.2023,  
<https://www.mariehamn.ax/bygga-och-bo/>

stadsplanering-och-utveckling/gronplan-mariehamn

Nieminen, Pöyry och Roslin, Än flyger ängsnätsfärlen på Åland.

Rädda barnen Åland, 2022: Alternativrapport till FN:s barnrättskommitté från civilsamhällets organisationer och andra berörda parter på Åland till den finska regeringens kombinerade femte och sjätte periodiska rapport,  
<https://raddabarnen.ax/app/uploads/2022/10/alternative-report-aland-sv-final.pdf>

Saastamoinen, M., 2022, What can the long-term ecological monitoring of the Åland islands meadow network tell us about changes in Finnish nature?. Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica, 98(Supplement 2), 27-33,  
<https://journal.fi/msff/article/view/122023>

Statistikcentralen, År 2021 minskade växthusgasutsläppen i 11 landskap och ökade i 8, meddelande 7.6.2023,  
<https://stat.fi/sv/publikation/cl8a5gig9vwksobwolsdqt53n>

VanderWeele, T. J., 2017, On the promotion of human flourishing. Proceedings of the National Academy of Sciences, 114(31), 8148-8156,  
<https://www.pnas.org/doi/pdf/10.1073/pnas.170>

Vatten.fi, 2024, Havsmiljöns tillstånd i Finland 2024, Finlands miljöcentral,  
<https://www.vesi.fi/sv/bedomning-av-havsmiljons-tillstand-sma-forbattringar-i-tillstandet-av-finlands-havsomraden-helhetsbilden-fortfarande-dalig/>

Åbo Akademi medborgarpanel Barometern, 2021, Åbo Akademi,  
<https://www.barometern.fi/>

Ålands landskapsregering 2022/2023, Prioriterade ämnen på Åland - bakgrund, förekomst och åtgärder,  
<https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/Prio-%C3%A4mnen%20rapport%202022-2023.pdf>

Ålands landskapsregering, 2023, Utredning av Ålands växthusgasutsläpp - Slutrapport,  
<https://www.regeringen.ax/nyheter/uppdaterad-vaxthusgasutredning-publicerad>

Ålands landskapsregering, energideklarationsdatabasen Gripen.

Ålands landskapsregering, energiportalen,  
<https://www.regeringen.ax/infrastruktur-kommunikationer/el-energi/energiportalen>

Ålands landskapsregering, Enheten för jakt- och viltvård 2024.

Ålands landskapsregering, Färdplan fysisk strukturutveckling Åland 2023–2030.

Ålands landskapsregering, För ett hållbart och lönsamt vattenbruk: Ålands vattenbruksstrategi 2021–2030, [https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/aland\\_vattenbruksstrategi\\_2021-2027.pdf](https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/aland_vattenbruksstrategi_2021-2027.pdf)

Ålands landskapsregering, Havspan för Åland, <https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/havspan.pdf>

Ålands landskapsregering, Infrastrukturavdelningen.

Ålands landskapsregering, Insamlingskarta för främmande arter på Åland, <https://aland.maps.arcgis.com/apps/instant/reporter/index.html?appid=e267c2632ce449debd7e85db1f269ac2>

Ålands landskapsregering, Miljöministeriet, Närings-, trafik- och miljöcentralen, Syke, Följ genomförandet av åtgärderna för vatten- och havsvården, <https://aland.paverkavattnen.fi/>

Ålands landskapsregering, Miljörapport över havspan för Åland Havspanering 2021, <https://www.sunnanvind.ax/sites/default/files/media/document/miljorapport-over-havspan-for-aland.pdf#page=22&zoom=100,90,470>

Ålands landskapsregering, Naturskyddsområden, <https://aland.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=eea94117d2804c7e8a9b4a6f7adada81>

Ålands landskapsregering, Pågående projekt, <https://www.regeringen.ax/miljo-natur/vatten-skargard/pagaende-projekt>

Ålands landskapsregering, Sunnanvind/Miljö och klimat/miljöskydd, <https://www.sunnanvind.ax/sv>

Ålands landskapsregering, Uppgifter om vattnets ekologiska status, Miljöbyrån.

Ålands landskapsregering, Våld i nära relationer på Åland 2017, <https://www.regeringen.ax/styrdokument-rapporter-publicationer/vald-nara-relationer-pa-aland-2017-undersokning-om-forekomst-vald-nara-relationer>

Ålands landskapsregering, Åtgärdsprogram för grundvatten, sjöar och kustvatten 2022-2027, [https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/guidedocument/3-vattenatgardsprogram\\_remiss\\_2020.pdf](https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/guidedocument/3-vattenatgardsprogram_remiss_2020.pdf)

Ålands vatten, vattenskydd.ax, Våtmarkswebben Åland, <https://vattenskydd.ax/vatmarkswebben/>

## ÅSUB

### ÅSUB:s utredningar och forskning

Olika behandling i lika situation. Om diskriminering i det åländska samhället, Rapport 2007:7

Tidsanvändning 2024: En studie om hur mycket tid åländska kvinnor och män lägger på obetalt hem-, hus och omsorgsarbete, Rapport 2024:6

Tillitsstudie 2018, Rapport 2018:5

Tillitsstudie för Åland 2022: Om förtroende, delaktighet och upplevelsen av att blomstra, Rapport 2022:6

Upplevd diskriminering i det åländska samhället år 2010, Rapport 2010:8

Upplevd diskriminering i det åländska samhället år 2020, Rapport 2020:7

Ålänningar och miljön - en enkätundersökning om miljömedvetenhet och -engagemang 2022, Rapport 2022:4

Ålänningarna och miljön - En enkätundersökning om miljömedvetenhet och -engagemang på Åland hösten 2015, rapport 2015:5

Ålänningarna och miljön- beteende och förändringsvilja i vardagen, rapport 2008:7

Ålänningarnas kultur- och fritidsvanor 2001, Rapport 2001:5

Ålänningarnas kultur- och fritidsvanor 2008, Rapport 2009:1

Ålänningarnas kultur- och fritidsvanor 2014, Rapport 2014:6

Ålänningarnas kultur- och fritidsvanor 2020 med coronaperspektiv, Rapport 2021:6

### ÅSUB:s Översikter och indikatorer

Förtroendevalda, jämställdhet och den politiska vardagen på Åland våren 2023 Ö2023:4

Inkomstfördelning och välfärd, Ö 2023:8

ÅSUB Examensregistret och Befolkningsstatistik (finns ej publicerat på webben)

Lagtings- och kommunalvalet 2023 Statistik 2023:7

## ÅSUB:s databaser

- Arbetsmarknad/befolkning
- Befolkningsrörelsen
- Föräldradagpenningars mottagare
- Statistikcentralens befolkningsprognos
- Turism
- Val

## ÅSUB Temaområde: Hållbar utveckling

Ekologisk hållbarhet 3: Försäljningen av några vanliga oljeprodukter på Åland

Ekologisk hållbarhet 9: Ålands naturreservat, hektar

Ekonomisk hållbarhet 9: Gender Inequality Index (GII)

Ekonomisk hållbarhet 10: Inkomstskillnader (Gini-koefficient)

Ekologisk hållbarhet 12: Uppkommet avfall på Åland, per capita (medelbefolkning)

Ekologisk hållbarhet 15: Den privata konsumtionens utsläpp av koldioxid och Kolneutralt Finland (hiilineutraalisuomi.fi))

Ekologisk hållbarhet 16: Det beräknade utsläppet av koldioxidekvivalenter (SYKE)

Social hållbarhet 5: Förväntad medellivslängd vid födseln

## ÅSUB:s tabeller

Fysiska personers inkomster och beskattning, 2014-2022



**bärkraft.ax**



ÅLANDS LAGTING



Ålands  
landskapsregering